

Yıl: 18 Sayı: 60 Fiyat: 15.- TL OCAK - ŞUBAT - MART - NİSAN - MAYIS - HAZİRAN'12 ISSN 1303 - 4146
Year: 18 Number: 60 Price: 15.- TL JANUARY - FEBRUARY - MARCH - APRIL - MAY - JUNE'12

MOTİF

Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Dergisi

Motif Folk Dances Training Society Magazine

60

başka bir dünya kuruyoruz...

Burası Pelican Hill... Çok özel hayalleri olan çok özel insanlar için tasarlanmış bir düşünce projesi... Kaliforniya mimarisinin ihtişamı, Akdeniz'in romantizmi ve Anadolu'nun yaşam kültürünü Pelican Hill'de buluşturuyor.

KKG
GROUP

Kelcepoğlu, Kameroğlu, Göl
ortak girişimdir.

Akçaburgaz Mevkii, Alman Lisesi Yolu Üzeri,
218/4 Büyükçekmece - İSTANBUL

Tel. : 0212 886 5495 Faks : 0212 886 54 98

www.pelicanhilllevleri.com

Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı
Adına İmtiyaz Sahibi
M. Zeki Baykal

Genel Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri Müdürü
Ekber Yeşilyurt

Danışma Kurulu
(Diziler alfabetik sıraya göredir.)
Prof. Fikret Değerli
Ahmet Turan Demirbağ
Prof. Dr. M. Zeki Kuşoğlu
M. Emin Mancı
Prof. Dr. Can Etili Ökten
Sabahattin Türkoğlu
Ekber Yeşilyurt

Hakem Kurulu
Prof. Dr. Erman Artun
Prof. Dr. Ali Rıza Balaman
Prof. Dr. Ali Haydar Bayat
Prof. Dr. Hamiye Çolakoğlu
Prof. Fikret Değerli
Prof. Dr. İ. Hüseyin Filiz
Prof. Dr. Suat Gezgin
Prof. Dr. Nevzat Gözaydın
Prof. Dr. M. Zeki Kuşoğlu
Prof. Dr. Taciser Onuk
Prof. Dr. Can Etili Ökten
Prof. Dr. İsmail Öztürk
Prof. Dr. Saim Sakaoğlu
Prof. Dr. Fikret Türkmen
Prof. Dr. Metin Ekici
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Terzioğlu

Editör
M. Zeki Baykal

Halkla İlişkiler ve Reklam Müdürü
Sacide Güngör

Redaktör
Yrd. Doç. Dr. Işıl ALTUN

Bu Sayıda Yazılarıyla Katkıda Bulunanlar
Nursel Baykasoğlu
Dilber Bilgiç
Abdurrahman Ekinci
Hilal Karaçorlu
Arzu Mammadova
Lale Özder
Pınar Toktaş
Hasan Yazıcı

Hukuk Müşaviri
Av. Dr. Ali Ürey

Yönetim Yeri
Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı
Fevzipaşa Cad. No:361 Edirnekapı / İstanbul
Tel.: 0212 531 61 68 - 524 23 69 - 531 87 90
Fax: 0212 635 52 43
e-mail: motif@motifhalkoyunlari.com
www.motifhalkoyunlari.com

Grafik Tasarım, Yayına Hazırlık, Baskı
Pınarbaş Marbaacılık
ve Rek. Hiz. San. ve Tic. Ltd.Şti.
Topçular İş Merkezi No: 88/192 Topçular İST.
Tel.: 0212 544 58 77
e-mail: info@pinarbas.com.tr

Dergimizde yayınlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına, yayınlanan ilanların tüm sorumluluğu ilan sahiplerine aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz. MOTIF Dergisi süreli bir yayındır. Altı ayda bir ücretli olarak yayınlanır. Gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmayacağı yayın kurulunun kararıdır. Gönderilen yazılar iade edilmez. Fiyat: 15.- TL

İçindekiler

Ocak / Şubat / Mart / Nisan / Mayıs / Haziran '12

2 24 Yılı Geride Bıraktık...

4 Geleneksel Kıyafetlerimizde Oyaların Kullanılma Özellikleri

10 Malatya Halaylarının Yapısal Özellikleri ve İşlevleri

14 Van Yöresi Çorap Örucülüğünde Motif Kompozisyon Özellikleri

20 Geleneksel Baş Süslemeleri

23 Ordu İli Paşa Konağı ve Etnografya Müzesinde Bulunan Dival İşlemelerden Örnekler

26 Afyonkarahisan İli Arkeoloji Müzesinde Bulunan Türk İşlemelerinden Örnekler

30 Uyguncaklı Düdük

38 Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret Uluslararası Sempozyumu

46 Motiften Haberler

24 Yılı Geride Bıraktık...

Değerli Motif Okurları, Motif Vakfı'nın Türk Halk Kültürüne hizmete başlamanın üzerinden tam 24 yıl geçti. İlk günün sorumluluk heyecanını hâlâ yüreklerimizde hissediyoruz. Türk Halk Kültürü'ne hizmet görevinin sorumluluklarını taşıırken, her anımızı hedef ve projelerimizi geliştirmek, kültür değerlerimizi gençlerimize en doğru ve otantik şekliyle öğretip, yaşatmak ve yaygınlaştırmak arzusu içerisinde geçirdik.

Motif Derneği ve Motif Vakfı'nı kurarken hedefimiz, ulusal ve uluslararası arenada Türk halk oyunlarımızı Türkiye Cumhuriyetine layık bir şekilde temsil edebilmek, kültür değerlerimizi gelecek nesillere dejenere olmadan aktarabilmek ve sayısı milyonlara ulaşacak kültür neferleri yetiştirerek kültürümüze hizmette önemli başarılarla ulaşarak, bu başarıları sürekli kılmaktır.

Yıllar boyunca bu hayalin gerçekleşmesi için yönetim kurulu üyelerimiz, eğitmenlerimiz, öğrencilerimiz ve gönüllülerimizle zorlu ve uzun soluklu bir çalışmayı birlikte sürdürerek bugünlere geldik. Duruşumuz ilk günden bugüne hiç değişmedi. Misyonumuz, ilkelerimiz ve temel değerlerimiz ilk gün ne ise, bugünde o oldu. İlk günden bugüne değişmeyen bir başka husus ise; kültüre hizmette engeller ne olursa olsun başarıya olan inancımız ve Motif'e olan gönül bağımız oldu.

Değerli okurlar, Motif Vakfı Yayınları aracılığıyla sizlerle bulduğumuz tüm sayılarımızda sizlere Türk gençliği ile birlikte kültürümüzü ilelebet muhafaza etmek adına "Gelecek için büyük umutlarımız var" dedik. Motif'in önünün açık ve sürekli başarıların var olduğunu, sürekli gelişmenin, Motif camiasını heyecanlandırıldığını ve aktif olarak Motif'e destek olan gönüllü sayısının çığ gibi büyüdüğünü sizlerle paylaştık.

Misyonumuzun Türk Halk Kültürüne hizmetin ötesinde, ülkemizin halk kültürü alanında en yaygın sivil toplum kuruluşu olmak olduğu ve buna ilişkin bilinç ve hareket biçimine sahip olmamız gerektiğine ilişkin

düşüncemizin ne denli haklı olduğunu yaşadıklarımızla gördük.

Bugün Motif, gerçekleştirdiği kurultay ve sempozyumlarla, Motif Vakfı Yayınları bünyesinde yayınlamakta olduğu Halk Bilimi konulu kitapları, Motif Dergisi ve Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi ile ülkemizde ve dünyada halk kültürü alanının ortak meselelerine çözüm üreten, önerilen çözüm noktalarına taraf olan, toplumsal sorumluluk sahibi ve buna ilişkin projeler üreten bir sivil toplum kuruluşu olmuştur. Hedeflerimiz artık, kültürel hedeflerin ötesinde toplumsal hedefleri de içermektedir.

Yine gerçekleşen Ödül Törenleri ile ulusal ve uluslar arası alanda halk kültürüne hizmet etmekte olan kişi, kurum ve kuruluşları ödüllendirerek yapılan çalışmaları desteklemiş ve bu tür çalışmaları teşvik edici boyuta taşımıştır. Gençlerimizin kültüre hizmet alanında ufkunu açmak en büyük amaç olmuştur. Gençlerin halk oyunlarını öğrenme ve yaşatma yolunda verdikleri emeklerini Motiflerle Anadolu Kültür Şölenleri ile sahnelere taşımıştır. En önemlisi de Türk Halk Oyunlarımızı uluslar arası festival ve yarışmalarda layıkıyla temsil ederek ülkemize 2 kez Dünya Birinciliğini kazandırmış ve ülkemizde ilk kez Türk Halk Kültürüne hizmet eden bir Sivil Toplum Kuruluşu olarak Motif Vakfı'na Türkiye Büyük Millet Meclisi Üstün Hizmet Ödülü ve Üstün Hizmet Beraatı takdim edilmiştir.

Değerli Okurlar; Her zaman söylediğimiz gibi; önemli olan uzun yılları geride bırakmak değil, geçen her günün ve yılın içini doldurmak, doldurabilmektir. Aynen insan yaşamında olduğu gibi bizlerde Motif Vakfı'nın geride bıraktığı 24 yıla baktığımızda bu sözün haklılığını ve doğruluğunu bir kez daha görmekteyiz.

Saygılarımla.

M. Zeki BAYKAL

We left behind 24 years...

Dear Motif Readers, it has been 24 years since Motif started serving to Turkish Folk Culture. We still feel the same excitement and responsibility of the first day in our hearts. While we are carrying the responsibility of serving to Turkish Folk Culture on our shoulders, we have avidly spent every moment of our life to develop our targets and projects, to teach our cultural values to our youth, and to expand and cherish them in the most correct and authentic manner.

When we established Motif Voluntary Association and Motif Foundation, our target was to represent our Turkish Folk Dance in national and international arenas adequately, as it would be expected from Republic of Turkey, to transmit our cultural values to the young generation without degenerating them, to recruit soldiers of culture in order to reach important achievements, and to perpetuate them.

We have come to these days by maintaining a hard and long-term work together with our Board Members, Academicians, Students and Volunteers. Our stance has never been changed from the very first day till today. What our mission, principles and core values on the first day were, they are the same today. Another issue, which has never changed from the very first day, is our strong belief in success in serving to the culture and our bonds of love for Motif regardless of any obstacles.

Dear Readers, in all our issues, where we have reunited with you,

through Motif Foundation Publications, we have told you that “we had great expectations for future” in the name of preserving our culture with Turkish Youth forever, and we have shared with you that the path in front of Motif is open and permanent success is there, which is exciting the Motif Brotherhood, where the number of volunteers, who support Motif, grows like an avalanche.

Beyond of serving Turkish Folk Culture, we have seen how rightful our thoughts were related to our mission of being the most common civil society organization and having awareness and course of actions, which corresponds with it.

Motif has become today a civil society organization, which has social responsibility, produces projects, solutions to the common issues of folk culture in the world and becomes a party of recommended solution points, with its realized symposium and conventions and books such as Motif Magazine, Motif Academy Folk Sciences Magazine, published through Motif Foundation publications. Our targets are now beyond cultural objectives, and embrace social ones.

With the Award Ceremonies, Motif has also supported the people, institution and organizations, which served to the folk culture in national and international arenas by awarding them and carrying these works to an incentive dimension. Opening up our youth's horizon in the field of serving to the culture has become its biggest objective. Motif has carried

the efforts of the young people on the path of learning of folk dances and bringing them into the life on to the stages with Motiflerle Anatolian Culture Festivals. Above all, Motif has adequately represented Turkish Folk Dance in international festivals and competitions and brought World's Number One title twice in our country, and first time in the history of our country, Motif Foundation, as a civil society organization, was granted with Outstanding Service Award and Outstanding Service Certificate of Turkish Grand National Assembly.

Dear Readers; as we always say, leaving long years behind isn't important, what is important to fill or to be able to fill the gaps in each day and the years, spent by. Exactly as it is in the human life, we see, how rightful and fair this saying is, when we look at the 24 years, which Motif Foundation left behind.

Sincerely Yours

M. Zeki Baykal

Geleneksel Kıyafetlerimizde Oyaların Kullanılma Özellikleri

Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI

Arş. Gör. Dr. Vildan BAÇAN

G.Ü. Sanat ve Tasarım Fakültesi, El Sanatları Eğitimi Bölümü

Giyim olgusu, insanın varoluşuyla, öncelikle doğa koşullarından korunmak amacıyla ortaya çıkmış, geçmişten günümüze çeşitli doğal, toplumsal, etik değerlerin etkisiyle biçim değişiklikleri göstererek bugüne kadar ulaşmıştır.

Maddi kültürün bir ögesi olan giyim aynı zamanda toplumsal bir içeriğe de sahiptir. Giyim, iç-dış giyim, başa ve ayağa giyilen vb. olarak insan vücudunun tümünü kaplamış ve zamanla gelişerek toplumsal boyutlar kazanmıştır. Böylece kültürel bir unsur olarak, gelenekselleşmiştir. İnsan giyiminde; toplumsal ve estetik değerler, dinsel inançlar- uygulamalar, cinsiyet, yaş, sosyal statü-meslekler, medeni durum gibi unsurlar etkili olmuştur.

Giyimin insan hayatında işlevlerini gruplandırmak istersek;

a) Giyim, insanı yeryüzünün neresinde olursa olsun hava ve çevresel etkilerden (zararlı nesnelere, böcekler) korur.

b) Giyim insanların şık ve güzel görünmesini sağlar.

c) Giyim, vücudun mahrem yerlerini kapatma ve koruma işlevini görür.

d) Giyim, kişinin toplumsal, siyasal, ekonomik ya da mesleki statüsünün göstergesidir.

e) Giyim, kültürel öğelerimizi yansıtır. Çeşitli milletleri birbirinden farklı kılan özelliklerden biri de, her milletin kendilerine özgü giyim biçimi ve giydikleri elbiselerdir.

Ayrıca, Nasrettin Hoca'nın "Ye kürküm ye" öyküsü giyim statü aracı olarak kullanılışının en güzel örneğidir.

Geleneksel kıyafetler bölgeden bölgeye farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar, bölgenin iklimini, coğrafi yapısını ve kültürel özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca, kıyafetler; cinsiyet, yaş ve törenlere göre de farklılıklar içermektedir. Buna göre; kadın, erkek, çocuk giysileri genç, yaşlı, dul, bekâr, evli, çocuklu giysileri; nişan, düğün, bayram, şenlik vb. tören giysileri olarak çok farklı özellikler taşımaktadır.

Her çağın özelliğine göre farklılıklar içeren kıyafetler, geçmişten günümüze aktarılırken her döneme ait kültürel özellikler hakkında bilgiler vermektedir. Böylece Anadolu'nun çeşitli yörelerindeki geçmişten günümüze gelen kıyafetler geleneksel özellikler taşıdığından geleneksel kıyafetler olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel kıyafetlerde giysilerin çeşitli kısımlarında süsleme unsurları ve aksesuarlar kullanılmıştır. Süsleme tekniklerinden en çok kullanılan geleneksel oya ve dantellerimizdir. Oyalar, kıyafetlerin tamamlayıcı ve süsleyici unsuru olarak birçok mesajlarla yüklü somut kanıtlardır.

Oya; çiçekle örgü sanatının birleşmesinden doğmuş süslemek, süslenmek amacıyla yapılan ve ayrıca taşıdıkları mesajlarla bir iletişim aracı olarak ta kullanılan örgü tekniğidir.

Oya sözcüğünün başka dillerde karşılığının bulunmaması, bu sanatın özellikle Türk kadınına özgü bir sanat olduğunu göstermektedir. (Onuk, 2000)

Giyimi tamamlayıcı ve süsleyici unsuru olarak kullanılan oyalar ve bunların süslediği kadın başları hakkında elimizde bulunan en eski örneğin Türk İslam Eserleri Müzesinde bulunan 12.y.y'a ait Selçuklu kadın başı heykelinin olduğu belirtilmektedir.

(Bkz. Şekil.1) (<http://www.sanatmerkezi.org>, 2006)

Şekil 1. 12. yy. Oyalı Başörtüsüyle Selçuklu Kadın Başı (<http://www.sanatmerkezi.org>,2006)

Osmanlı İmparatorluğundan günümüze kadar oyalara, usta-çırak ilişkisiyle yapıldığı ve gelişerek günümüze kadar geldiği belirtilmektedir. (Akpınarlı ve Ortaç, 2006)

Oyalar bir çiçek, bir yaprak ile kendi başına bir örnek sayılmakta ve oyalara çeşitli biçimlerde dizilmesinden kompozisyonlar oluşmaktadır. Oyalardaki kompozisyon kişinin zevkine, duygu ve düşüncesine göre değişiklik göstererek farklı biçimler ve özgün isimler almaktadır. Oyalar kullanılan araç, gereç, teknik, bezeme ve kullanım alanı açısından;

Şekil 2. Pullu Firkete Oyası (Onuk, 2000)

Şekil 3. Tığ Oyası (Onuk, 2000)

Şekil 4. Mekik Oyası (Onuk, 2000)

Şekil 5. İplik Oyası (Onuk, 2000)

Şekil 6. Boncuk Oyası (Onuk, 2000)

Şekil 7. Kumaş Oyası (Onuk, 2000)

Kullanılan araca göre; tığ, iğne, mekik, firkete, mil oyalara, (Bkz. Şekil.2, 3, 4)

Gerece göre; boncuk, pul, koza, iplik, mum, kumaş, kâğıt oyalara, (Bkz. Şekil.5,6,7)

Tekniğe göre; dokuma, mekik, tığ, iğne, firkete teknikleri ile yapılan oyalar,

Bezemeye göre; geometrik, bitki-

sel, figürlü, sembolik ve nesneli bezemeler,

Kullanım alanına göre; yemeni, taç, yatak takımı, mendil, kese, çeşitli örtü oyları,

şeklinde sınıflandırılmaktadır. (Akpınarlı, 1990)

Toplumların gelenek, görenek anlayış ve inançlarının ifadesi olan oylar, Türk halkının duygu ve düşüncesini, zevkini, incelik ve yaratıcı gücünü yansıtmakta “oya gibi” sözü ile de güzellik sembolü olarak nitelendirilmektedir. (Onuk, 1989)

Oya, özellikle kadın kıyafetlerinin tamamlayıcı unsuru olan tülbent, yemeni, çevre kenarlarında, giysi ve giysi süslemede, gelin başı, erkek başlıkları ve göyneğin de kullanılarak giysinin daha gösterişli, süslü ve anlam yüklü olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda kullanılan oyanın özelliğine göre yöresel ve mesleki özellikleri de yansıtmaktadır.

Geleneksel giysilerimiz temelde ev ve sokak giyimi olarak ayrılmaktadır. Cumhuriyet öncesi dönemlerde Türk kadınları zamanlarının çoğunu ev içinde geçirmelerinden dolayı ev içi giysileri sokak giysilerine göre kumaş, model, süsleme unsuru ve aksesuarlar açısından daha çeşitli ve zengin görünüm oluşturmaktadır.

Çağa, kullanıldığı bölgeye, iklime ve ekonomik koşullara göre farklılıklar gösteren geleneksel giysileri, cinsiyete göre şu şekilde gruplandırabiliriz;

I- Geleneksel kadın giysileri,

1. İç giyim: İç çamaşırı, göynek

2. Dış giyim

2.1. Entariler

2.1.1. Şalvarla giyilenler: üç etek

2.1.2. Şalvarsız giyilenler: peşsiz entari ya da bindallı

2.2. Şalvar ve içlikler: Cepken salta, fermene, hırka, yelek vb

2.3. Etek ve ceketler: Telli hare, pullu hare (etek-bluz / Şalvar-bluz)

3. Üst giyim: Ferace, car, çarşaf, yeldirme, maşlah

4. Başa giyilenler: Mahreme, yaşmak, peştamal, fes, takke, hotoz, arakçın, tas, tepelik vb.

5. Bele takılanlar: Kese, mendil, kuşak, kemer, önlük

6. Ayağa giyilenler: Yemeni, papuç, çizme, çetik, çorap

7. Yakaya takılanlar: İğne, bronz

II- Geleneksel erkek giyiminin genel sınıflandırılması ise;

1. İç giyim: İç çamaşırı, İç donu, göynek

2. Dış giyim

2.1. Entariler: Entari, üç etek entari, kaftan vb.

2.2. Şalvar ve içlik ve yelek takımlar: Çakşır, potur, mintan, cepken, camedan yelek, fermene vb.

3. Üst giyim: Erkek feracesi, kürk, cüppe

4. Başa giyilenler: Çeşitli kavuklar, serpuşlar, şobara, terlik, fes vb.

5. Bele takılanlar: Kuşak, silahlık, mendil

6. Ayağa giyilenler: Çizme, yemeni, edik, çetik, mest ve çorap.

Yukarıdaki geleneksel giysilerimizin sınıflandırılmasından faydalanarak oyların giysilerin hangi bölümlerinde hangi özelliklerde ve ilettiği mesajlar açısından incelediğimizde şu sonuçları elde etmekteyiz;

Baş süslemede kullanılan oylar; başörtüsü (tülbent, yazma, krep, çevre, vala) kenarlarında, iğne, tığ, mekik, firkete, boncuk, kumaş ve iplik oyları ipek ve pamuk ipliklerle yapılmıştır. Günümüzdeki örneklerde ise, sentetik ipliklerden yapılan oyların sert durması, sağlam yapıda olması ve ipliğin istenilen renk tonlarında kolay elde edilmesinden dolayı tercih edilmektedir. (Bkz. Şekil.8)

Şekil.8.Balıkesir-İsmailler Yöresi Boncuk Oyası (Türk El Sanatları, 1993)

Başörtüsü kenarındaki oylar örtünün kullanılacağı yere, yaşa, medeni duruma (bekâr, sözlü, nişanlı, evli, dul, yeni gelin, damat, çocuklu anne vb.) göre motif, renk ve ilettiği mesajlarda farklılık göstermektedir. Örneğin, Türkiye'nin farklı yörelerinde araştırmalar sonucunda yeşilin çeşitli tonları ile yapılan oya, gelinin yeni evinden ve eşinden memnun olduğunu, sarı tonları ile yapılan oyaly yazmayı başına örten gelinin ise aksine, mutsuz ve bezgin olduğunu ifade etmektedir. Toros dağ köylerinde nikâhtan bir gün sonra okutulan geleneksel Mevlit töreninde, sadece kayınvalideye örtülen "Çakır Dikeni" isimli oya; gelinin kayınvalideye "Bana diken gibi batma" mesajını, başına biber motifleri yapılmış oyaly yazma bağlayan gelinin ise eşine "Aramız biber gibi acı" mesajını iletmektedir. (Onuk, 2000)

Aşkın ve mutluluğun simgesi olan sümbül çiçeği oyasını, âşık genç kız ya da nişanlı kız, badem çiçeği oyasını, sevdiğiyle evlenecek kız, erik çiçeği oyasını gelinler başına bağlamaktadır. Gül oyasını bazı yörelerde gelinler, bazı yörelerde kızlar, karanfil çiçeği oyasını ise, gelinler ve evli kadınlar kullanmaktadır. Hamile kadın, başına "müjde oyası" takarak bebek beklediğini, oğlu veya kızı olan kadın, yeşil yapraklı dal oyası takarak mutluluğunu ilan etmektedir. Sarı nergis oyasını bağlayan kadın umutsuz aşkını, yaban gülü oyasını takan kadın eşinin gurubete gittiğini belirtmektedir.

Gelin başı süslemelerinde taç olarak, çoğunlukla doğadaki çiçeklerden esinlenerek canlı renklerle yapılan oylar kullanılmaktadır. Başın çevresine yetecek şekilde bir telin üzerine sarılarak yapılır. Gelini kötülüklerden korumak ve mutlu olmasını sağlamak amacıyla yuvarlak şekiller ve nergis, gül, ful vb. çiçekler tercih edilmektedir.

(Bkz. Şekil.9)

Şekil. 9. Nallıhan Yöresi gelin Tacı

Hotoz süslemesinde oyların motifleri daha büyük ve hacimli yapılmaktadır. Çoğunlukla kadın baş süslemesinde kullanılmakta ancak, bazı yörelerimizde erkek baş süslemesinde de rastlanılmaktadır. Kafes şeklinde birbirine bağlanması ile yarım küre formu verilen ince tellerin üzeri ipek iplikle iğne oyası düğüm tekniği ile örülerek kapatılmaktadır. Oluşturulan bu zemin üzerine yerleştirilen oylar, daha çok bitkisel ve figürlü bezemelerin doğal ölçülerinde kullanılması ile şekillenmektedir. Hotozlar, kadın elbiselerinin rengine ve modeline uygun olmakta, zengin hanımların hotozlarının üzeri ise mücevherlerle süslü olduğu belirtilmektedir. (Koçu, 1967)

Baş süslemelerinde önemli yer tutan fes, hem kadın hem erkek giyiminin tamamlayıcı unsuru olarak kullanılmış ve bölgelere göre çeşitli özellikler taşımıştır. Sağa, sola eğik ya da dik şekilde kullanılmasında farklı anlam içeren fesler, kişinin toplumsal durumunu da yansıtmaktadır. Fes oyları, serbest ve kumaşa bağlı olmak üzere iki şekilde oluşturulmakta ve çoğunlukla Aydın, Bursa, Manisa, Denizli, Çanakkale, İzmir yörelerinde erkek baş süslemesi olarak kullandığı gözlenmektedir. Erkek baş süsleme oylar incelendiğinde;

Özellikle Ege ve Marmara bölgesinde Zeybek ve Efe giysilerinin en önemli parçası olan fesin çevresini soylar süslemektedir. Bu oylar kefiye olarak adlandırılan çizgili ipek örtülerin ve yazmaların kenarlarında bulunup Efelerin feslerinin etrafına dolanarak

bir ucu omuza doğru sarkıtılmaktadır.

İpek iplikle yapılan bu oylar iri, gösterişli, çok renkli, bazen gerçekçi, bazen soyut geometrik motifli olmaktadır. Oylar, dik durmaları için at kılı ile desteklenmektedir. Baş süslemesinin daha gösterişli olması için motiflerin orta bölümlerinden ponponlarla süslenildiği hatta aynı oya ile yapılmış iki yazmanın birlikte kullanıldığı görülmektedir.

(Bkz. Şekil.10,11) (Önge, 1997)

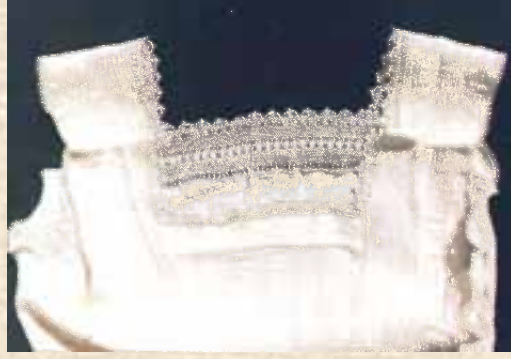

Şekil 10. İzmir-Bergama Efe Oyası (Türk El Sanatları, 1993) Şekil 11. Manisa- Demirci Efe Sitalı (Türk El Sanatları, 1993)

Genç kızlar nişanlılarına iki ya da üç adet değişik motif içeren oyaly yazmalar hediye etmekte, delikanlılarda verilen oyları terlik adı verilen başlıkların çevresine dolayarak ya da boynuna atarak nişanlı olduğunu belirtmektedir.

Dış giyimde süslemesinde oylar; iç çamaşırının yaka, kol oyuntularında,

Bkz. Şekil.12) elbise (entari), gömleğin (göynek) kol, yaka ve etek ucu kenarlarında (Bkz. Şekil.13,14) yelek (Bkz. Şekil.) ve kollara ayrı olarak takılan "yen" kenarlarında kullanılmaktadır. Bu oylar genellikle düz olarak kare ilmek, fiskil, trabzan teknikleri uygulanarak yapılmaktadır. Bazı giysilerin yaka ve kol kenarlarında zürefa ile tutturulan üç boyutlu oylar kullanılmaktadır. Düz oylar giysinin rengine göre tek renk yapılmakta, üç boyutlular ise çok renkli olarak yapılmaktadır.

Şekil 12. Ödemiş Yöresinde iç çamaşırda kullanılan düz iğne oyası (<http://www.sanatmerkezi.org>, 2006)

Şekil 13. Bursa Tiğ Oyalı İç Göynek. (Altuntas, Şahin, 1993)

Şekil 14. Emirdağ- Salihler Köyü Tiğ Oyalı Göynek (Barışta, 1995)

Şekil 15. Kastamonu Azdavay Başören Köyü Tiğ Oyalı Yelek (Kurt, 2006)

Yakaya takılan yaka süsü-broş olarak kullanılan dal oyaları, genellikle kadın giysisinin özel günlerde daha gösterişli olması için kullandığı aksesuarlar arasındadır. Tek veya birkaç çiçeğin bir araya toplanmasıyla meydana getirilmektedir. Oya çeşidi olarak çoğunlukla iğne, tığ ve mekik oyası kullanılmaktadır.

Şekil 16. Nallıhan Yöresi Yakaya Takılan Oya

Şekil 17. Burdur Kına Gecesi Kıyafeti (Türk El Sanatları, 1993)

Bele takılan kuşak, önlük, peşkir gibi örtülerin kenarlarını süsleyen oylar, düz ve üç boyutlu çoğunlukla iğne ve tığ oylarıdır. Ayrıca, kuşak veya kemer arasına sıkıştırılan mendil kenarlarında da düz ve üç boyutlu oylar kullanılmaktadır.

Tamamı örgü teknikleri ile yapılan keseler, keselerin kenar süslemesinde ve kesenin ağız kısmındaki kordonun tümü veya uçlarında yapılan oylar, kıyafetlerin bel kısmını süslemektedir.

Şekil 18. Söğüt Müzesi, Para Kesesi (Türk El Sanatları, 1993)

Ayak giyimi olan çorapların "boğaz-konç ağız" kısımlarında ve çorap bağı uçlarının süslemesinde tığ oylarının kullanılmaktadır.

Şekil 19. Kızılırmak İlçesi Güney Kışla Köyü Çorap Örneği (Köklü, 1997)

Sonuç olarak, geleneksel giysilerimizde oyların kullanımına giysinin yaka, kol, etek ucu, baş süslemelerinde, giysi aksesuarı olarak broş, mendil, kese vb. kısımlarında kullanılmaktadır. Giysilerde iğne, tığ, mekik, fırkete, boncuk oyları teknikleri düz ve üç boyutlu şekillerde yapılmaktadır. Erkek ve kadın geleneksel giysilerinde kullanılan oya motifleri yörenin özelliklerini yansıtmakta çoğunlukla geometrik (üçgen, eşkenar dörtgen, düz ve verev çizgiler vb.) ve bitkisel (gül, karanfil, sümbül, nergis vb.) bezemeler işlenmekte, yöredeki iyi -kötü olayları ve kültürel özellikleri yansıtan sembolik (küçük yosma, otel odası, doktor gömleği, Türkan Şoray kirpiği vb.) bezemeler, çevresindeki eşyalardan esinlenerek nesnel (tesbih, ibrik vb.) bezemeler ve doğadaki canlılardan yararlanarak figürlü (kelebek, arı vb.) bezemeler kullanılmaktadır.

Giyim-kuşam-süslenme anlayışında zaman içinde kullanılan malzemenin değişmesi, el emeğindeki özenin yitirilmesi, yaşam koşulları ve moda'nın etkisiyle farklı biçimler almasına neden olmuştur. Fakat bu değişmelere rağmen oylar, günümüzde çeyiz geleceğinin yörelerimizde sürdürülmesi, farklı kullanım alanlarında yeni tasarımların uygulanması ve geçim kaynağı sağlaması bakımından yapılmasıyla varlığını sürdürdüğü gözlenmektedir.

Giysi süslemelerinin dışında ev aksesuarı olarak oya; çeşitli örtü kenarlarında (oda ve mutfak takımlarında), yastık ve çarşaf kenarlarında, tepsi örtülerinde, perde vb. yerlerde kullanılmaktadır.

Geleneksel kültürümüzde yer alan kıyafetlerin tamamlayıcı unsuru olan oyların günümüzde kullanımı bilim teknik ve teknolojide ki değişmelerin etkisiyle azalmaktadır. Bu nedenle birer sanat ürünü olan geleneksel kıyafetlerde oyların kullanımını gü-

nümüz şartları doğrultusunda özgün tasarımlar yaparak yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması, geleneksel konularda çalışan birey ve kurumlara yarar sağlayacaktır.

Kaynaklar

AKPINARLI, H.Feriha. 1990. "Geleneksel El Örgüleri" yayınlanmamış Ders Notları, G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi. Ankara.

AKPINARLI, H.Feriha; Serpil ORTAÇ. 2006. "Oyalarda Motif ve Kompozisyon Özellikleri", Denizli 1. El Sanatları Kongresi. Denizli.

ALTUNTAŞ, Yener; Yüksel ŞAHİN vd. 1993. Bursa halk Oyunları Kıyafetleri Teknik Çizimleri. Kültür Bakanlığı, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları: 177. Maddi Kültür Dizisi:9. Ankara.

ANONİM. 1993. Türk El sanatları. Kültür Bakanlığı, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları: 202, Maddi Kültür Dizisi:12, Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.

BARIŞTA. H. Örcün. 1995. "Emirdağ" Kültür araştırmaları Sempozyumu, Emirdağ Kaymakamlığı Köylere Hizmet Birliği Yayınları, (2). Afyon.

KOÇU, R.Ekrem. 1967. "Hotoz", Türk Giyim Kuşam Süslenme Sözlüğü. Ankara.

KÖKLÜ, Vildan. 1997. "Çankırı ili Kızılırmak ilçesi ve Birkaç Köyde Bulunabilen El Örgüsü Çoraplar ve Yeni Tasarımlar" yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

ONUK, Taciser. 1989. "İçel Namrun Yöresi İğne Oyları", Kültür ve Sanat Dergisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yıl 1(2); 64-65s. İstanbul.

ONUK, Taciser. 2000. Osmanlıdan Günümüze Oylar. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ÖNGE, Ergül. 1997. "Ege Erkek Oyları" Sanatsal Mozaik. Yıl 2 ;(21), 55-56s. İstanbul.

<http://www.sanatmerkezi.org.modules.php?name=News&file=article&sid=449>. 2006

Kaynak Kişi. 2006. Gülten Kurt. "Kastamonu Azdavay Başören Köyü Yelek Örneği".

Malatya Halaylarının Yapısal Özellikleri ve İşlevleri

Nezir KIZILKAYA

Halk Oyunları Antrenörü, İnönü Üniversitesi

Halk oyunlarının iki temel unsuru “otantiklik” ve “anonimlik” dir. Otantiklik temel yapıyı gösterir. Yöresel tavırlardan sapmadan, temel özelliklerini koruyarak günümüze kadar ulaşmış olan yapıdır. Anonimlik ise, derinliği tespit edilemeyen bir zaman dilimi içerisinde, bireysel yaratmaların dışında, halkın birlikte üreterek ortak çaba sonucu oluşturduğu, toplumun tamamına ait olmasını ifade eder. Öngel oyunların otantik olabilmesi için kendine ait özelliklerinin olması, dış etkenlere uğramaması ve kendi iç şartlarına göre oluşması gerektiğini ifade ederek oyunun, tarih, coğrafya ve toplum kesitinde incelendiğinde şu şartları taşıması gerektiğini belirlemiştir.

1- Zaman derinliğine sahip olması, oluşumu ile ilgili belirlenemeyen ve bilinmeyen bir tarihe kadar derinliğe sahip olması,

2- Mekan üzerinde yaygınlığı ve coğrafya üzerinde çeşitlemelerinin bulunması gerekir. Temelde ya da kökende aynı, gelişim sürecinde genişlemelerle farklılaşmış ürünlerin varlığını ifade eder.

3- Anonimleşme sürecinde, kapalı bir devrede, geniş kitlelerce birlikte üretim potasında oluşturulurken, bilinçsiz bir süreçte, yabancı etkilerden uzak halk kitlelerince ortak olarak üretilmiş olması gerekir.

4- Tarihsel süreçte kuşaktan kuşağa aktarılarak nesiller arası ortak bir ürün niteliğine sahip olmalıdır.

5- Kolektif gelişim sürecinde ve olgunlaşan ürünler, gelenekte var olan birikimlere sahip bireylerden etkilenerek ve onları etkileyerek, bireyin sahiplenemeyeceği varyantlara genişleme ve olgunlaşma noktasına erişmiş olması gerekir. (Öngel, 2001, 88)

Bu özellikler göz önünde bulundularak Malatya halayları incelendiğinde Öngel'in ileri sürdüğü şartları taşıdığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Buna göre Malatya halayları;

1- Belirlenemeyen ve bilinmeyen bir tarihi derinliğe sahiptir.

2- Yaygın bir coğrafya üzerinde varyantları oluşmuştur. Oyunlar gelişim süreci boyunca figür ve müziklerinde temel özelliklerini korumuşlar, ancak çeşitlenerek yayılmışlardır.

3- Kapalı bir devrede geniş kitleler tarafından beraberce oluşturulurken, önceden planlanmayan bilinçsiz bir süreç içerisinde dış etkilerden uzak, yerel halk tarafından üretilmiştir.

4- Tarihsel süreç içerisinde kuşaktan kuşağa aktararak tüm sürecin ortak ürünü olarak günümüze ulaşmıştır.

5- Kolektif gelişim sürecinde olgunlaşan ürünler, ritüel donanıma sahip bireylerden etkilenerek ve onları da etkileyerek hiçbir bireyin sahiplenemeyeceği varyantları oluşturmuş ve olgunlaşma noktasına ulaşmıştır.

İki temel unsuru, "otantiklik" ve "anonimlik" şartlarını taşıyan Malatya halayları kendine has özellikleri de bünyesinde barındırır. Malatya halaylarının sahip olduğu yapısal özellikleri de şu şekilde sıralayabiliriz.

1- Malatya oyunları "Halay" türü oyunlardır.

2- Malatya halayları "Anonim"dir.

3- Malatya halayları "Otantik"tir.

4- Malatya halayları eğlence, şenlik ve sevinç amaçları ile oynanır.

5- Malatya halayları oyuncu sayısında genel olarak alt ve üst sınır bulunmaz.

6- Halaylar düz çizgi, yarım daire ya da daire şeklinde oynanır.

7- Açık alanlarda ve kapalı mekanlarda oynanır.

8- Ekibin sağ başında oynayan oyuncuya "Ekip Baş", sol başında oynayan oyuncuya da "Ekip Sonu" denir.

9- Komutlar ekip başı tarafından verilerek oyun yönetilir. Ekip hangi formda (Düz, yarım daire, daire vb.) oynuyorsa o şekli ve formlar arası geçişi ekip başı ve ekip sonu yönetir.

10- Malatya halaylarında oyun "Hoppa" komutu ile yönetilir.

11- Malatya halayları komut ile başlar, komut ile biter.

12- Malatya halaylarında "Tey tey", "Hayda" ve " Ha! Ha! Hey! Hey! Hey!" diyerek hep birlikte nara atılır

13- Ekip başı ve ekip sonu mendil kullanır.Oyun içerisindeki hareketlere bağlı olarak mendil çeşitli şekillerde kullanılır.

14- Malatya halayları kadın-erkek karışık oynanabildiği gibi sadece kadın ya da erkekler tarafından da oynanır.

15- Malatya halayları; 2 (Ağırlama ve Yanlama), 3 (Ağırlama, yanlama ve yeldirme) ve 4 (Ağırlama, yanlama yeldirme ve Hoplatma) bölümlük oyunlardan oluşur

16- Malatya halaylarında oyuncular birbirlerini serçe parmakları ile, parmaklarını birbirlerinin arasından geçirerek el ele ya da omuz üzerinden tutar.

17- Malatya halaylarında dönüşler saat yönünün tersidir.

18- Malatya halayları genellikle davul ve zurna eşliğinde olmakla beraber bazı ilçelerde (Arapkir) davul ve klarnet ile de oynanır.

19- Malatya halaylarının ses gelliği LA-Mİ aralığında seyretmekte ve çoğu aksak olmayan usullerden meydana gelmektedir. (Atılğan, 1988)

20- Malatya halaylarına ait oyun müzikleri enstrümantal olup sözlü oyunları azınlıktadır. (Atılğan, 1988)

21- Ezgilerin makam yapısı uşak ve hüseyini dizilerinden oluşmaktadır. (Atılğan, 1988)

Halk bilgisi oluşumlarının işlevleri konusundaki çalışmaları ile bilinen Antropolog William R. Bascom, "Folklorun Dört İşlevi" başlıklı makalesinde, halk kültürü ürünlerinin;

1- Hoş vakit geçirme, eğlenme ve

eğlendirme,

2- Değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme,

3- Eğitim, yani kültürü gelecek kuşaklara taşıma,

4- Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için, bir kaçıp kurtulma mekanizması

olmak üzere dört işlevinin mevcut olduğunu belirtmektedir. (Bascom, 2007, 7-28)

Malatya halaylarının işlevlerini de W.R.Bascom'un tanımlamaları çerçevesinde değerlendirecek olursak, sayılan bütün işlevler ile ilişkisi olduğu görülebilir. Malatya halaylarının W.R.Bascom'un oluşturduğu model, ölçek olarak alınarak değerlendirildiğinde adı geçen işlevlerin tamamını yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca halk oyunlarının bedensel bir aktivite olduğu göz önünde bulundurulursa yukarıda sayılan işlevlere ilave olarak "Spor ve Sağlıklı Yaşam İşlevi", oynayanların hem kendi aralarında, hem de izleyenler ile oluşan görsel, işitsel ve fiziki temas ile oluşan etkileşim sonucunda da "İletişim İşlevi" Malatya halaylarının işlevlerine ilave olarak sayılabilir. Malatya halaylarının işlevleri aynı zaman dilimi içerisinde gerçekleşmekte ve yerine getirilmektedir.

1. Eğlence İşlevi: Halk oyunlarının oynandığı ortamlar kutlamaya, eğlenceye yöneliktir. Oyuncular ve izleyiciler, oyun ortamında bir araya gelmektedir. Oynayanın bedensel devinimden aldığı zevk, ezgi ve ritmin büyüleyici etkisi ile doruğa çıkmaktadır. İnsan bedeninin devinimi ile oluşan estetik, oyunu izleyenlere de en az oynayanlar kadar zevk vermektedir. (Sümbül, 1997) Halk oyunu icracıları ve izleyenleri, bu etkinliği bir eğlence olarak görmekte, halk oyunlarını boş zamanları değerlendirmek ve iyi vakit geçirmek için bir araç olarak değerlendirmektedir. Bu durum Malatya halayları içinde geçerlidir. Oynayanlar açısından eğlenceli, seyirciler açısından eğlendirici bir etkinliktir. Malatya halayları eğlenme ve

eğlendirme ihtiyacını karşılarken, aynı zamanda bu yöndeki işlevini de yerine getirmektedir. Kutlama ve yaşanan sevinç ifade etme biçimi olarak oynanmaktadır.

2. Toplumsal Değerlere Destek İşlevi: Ekici'ye göre değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme işlevi; içinde yaratıldıkları toplumun kültüründeki değerlerin, toplumsal kurumların ve törenlerin onaylanmasını sağlamaktır. Böylece toplumsal değerler güçlenip, toplum içinde yaşamaya devam etmektedir. (Ekici, 2004, 104) Halk oyunları toplumsal yapı içerisinde bulunan tören ihtiyacını karşılamaktadır. Geçmiş toplumlarda da dinsel ve yıl içerisinde belli törenler yapılmaktaydı. Bunların çoğu, ulusal ve dinsel bayramlar, karnavallar, şenlikler gibi yeni oluşumlarla farklılaşarak sürmektedir. Bu törenlerde yer almayı tüm insanlar istemekte, çünkü burada bulunan bireylerin ait olmak güdülerini doyurulmaktadır. Ait olma duygusunun doymu ile oluşan; sevinç ve mutluluk gibi hoş duygularla toplumsal uyumu yaşamaktadırlar. Bir arada yaşamının getirdiği

olağan sonuç olarak oluşan törenlerin çeşitli toplumsal işlevleri bulunmaktadır. (Sümbül, 1997) Malatya halayları toplumsal törenler, dini ve milli bayramlar, düğün, sünnet, asker uğurlama ve halkın birlikte bulunduğu bir çok etkinlik içerisinde yer alarak tüm bu değer ve törelere destek işlevini yerine getirmektedir.

3. Eğitim İşlevi: Halk oyunlarında eğitim işlevi iki yönlü görünmektedir. Birincisi oyunu oynayan bireyin hem bedensel ve kültürel eğitimi, ikincisi ise oynayan ve izleyen bir bütün olarak

kültürel boyuttur. Özellikle ikinci yönü açısından bakıldığında oyunlar ve söylenen türküler aracılığı ile yüzyıllar önce olmuş ve hiçbir yazılı kaynağa dayanmayan kişi ve olaylar hakkında bilgiler aktararak, kültürel birikimin oluşumuna katkıda bulunularak, çeşitli dönemlere ait toplumsal olayların aktarımıyla kültürel eğitim sağlanmaktadır. (Sümbül, 1997) Malatya Halayları da oyuncu ve izleyenlere Malatya kültürü ile ilgili bilgiler aktarmakta, onları yerel kültür alanında araştırma ve öğrenmeye teşvik ederek eğitim işlevini yerine getirmektedir.

4. Toplumsal Baskı ve Beklentileri Karşılama İşlevi: Toplumlar düğün, kına, sünnet, asker uğurlama gibi törenlerde halk oyunları oynama geleneği sürdürülmekte ve bu törenler sırasında, düzenlenen toplantı ve eğlencenin asıl unsuru olan kişi veya kişilerin yakın arkadaş ve akrabalarının mutlaka oyunlara katılımı istenmektedir. Toplumun kendi kendine koyduğu kurallar çerçevesinde bu geleneğe katılma zorunluluğu yakınlar arasında bir baskı oluşturmakta, toplumda onların etkinlik içerisinde daha fazla rol üstlenme beklentisini artırmaktadır. Malatya yöresinde de benzer törenlerde mutlaka tüm aile bireyleri ve arkadaş çevresi üzerinde oyun oynama baskısı vardır. Aynı şekilde baskı iyi oyun oynadığına inanılan uzak akraba ve tanıdıklar için de geçerlidir. Küs olan kişileri birbirlerine yakınlaştırmak ve barıştırmak için de yan yana oynamaları yönünde ikna etme çabaları görülür. Toplumda oluşan bu beklentileri karşılamamak hoş karşılanmaz. Söz konusu kişiler oyunlara katılarak üzerlerindeki bu baskıdan kurtulurlar.

5. Spor ve Sağlıklı Yaşam İşlevi: Her ne kadar geleneksel olarak halk oyunları spor amaçlı bir ürün olarak ortaya konulmamış olsa da ciddi bir bedensel aktivite olduğu bir gerçektir. Spor amaçlı yapılmamakla birlikte halk oyunları kır kesimi toplumunda; sosyalleşme, eğitim, dayanışma, statü kazanma, boşalım, güven ve verimlilik gibi nitelikleri kazandırma yanında önemli ölçüde fizyolojik gelişmeyi sağlayan hareket sürecini de içerir. (Aydın, 1999, 16) Halk oyunlarının kendine özgü bir antrenman ve hazırlık tekniği mevcuttur. Gerek çalışmalar için gerekse gösteriler

için belli seviyede fizik kondisyon çalışmaları yapmak kaçınılmazdır. Malatya halayları da geleneksel yapısından şehir hayatındaki yerine geçerken sanatsal ve sportif açıdan oldukça önem kazanmakta, oyuncuların fizyolojik gelişimine de katkıda bulunarak spor ve sağlıklı yaşam ilişkisi sonucu olarak bu işlevi yerine getirmektedir.

6. İletişim İşlevi: Halk oyunlarının iletişim işlevi noktasında, A. Lomax halk danslarını, bir "icra veya performans" olarak düşünmüştür. Lomax, dans etme şekli ve stilini oyuncuların vücutlarının duruşu, enerjilerini boşaltmadaki özelliklerini oyuncu grubundaki sanatçıların birbirleri ile ilişkilerinin dinamiği, oyuncu ile izleyicinin karşılıklı etkilenişi ve iletişimleri gibi karmaşık elementlerin bir sentezi olarak görmektedir. (Çobanoğlu, 1999, 174) Kaynağı belli olmayan ve anonim olarak yaratılmış halk oyunları ürünleri toplumların duygu ve düşüncelerini çeşitli sembol ve hareketler ile ifade etmektedir. Bu semgesel anlatım çeşitli

toplumsal ve ekonomik olgu ve/veya olaylarla ilgili varyantlardan oluşmaktadır. Ait olunan toplumu oluşturan bireyler düşünce sistemlerinde algılanan çeşitli kurguları oyun yoluyla aktararak iletişimi sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu anlamda oyun kendisini oluşturan öğelerle birlikte toplumsal uyumu sağlamada önemli bir araç özelliği taşımaktadır. Farklı düşüncelere sahip olan bireyler bir noktada birleşebilmektedir. Burada oyunun semgesel anlatım ya da iletişim yönü ön plana çıkmaktadır. (Sümbül, 1997) Malatya halayları bir ifade bütünlüğü içerisinde Malatya yöresi kültürel formunu vurgulayarak sanatsal olarak iletişimi sağlar. Oynanma amacı, ister hüznün, ister sevinç ya da eğlence olsun, kendini ve kültürel motifleri anlatma isteği ile iletişim içerisine girer Oyuncular hem kendi aralarında hem de izleyenler ile oyunları, müziği ve hareketleri ile birlikte bir iletişim aracı olarak kullanabilmekte, duygu ve düşüncelerini oyunlar aracılığı ile aktarabilmektedir.

Kaynakça:

- Aydın, Cengiz, "Spor Olarak Halk Oyunları", Motif Dergisi S. 16, İstanbul, 1999
- Bascom, William R, "Sözlü Geleniğin (Folklorun) Dört İşlevi", (Çev: Aysıt Tansel), Folklor/ Edebiyat Dergisi, S. 52, 2007
- Çobanoğlu, Özkul. Türk Halk Bilimi Kuram Ve Yöntemlerine Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999
- Sümbül, Muzaffer, "Halk Oyunlarının İşlevleri", Folklor ve Edebiyat Etnoloji Halkbilim Antropoloji üç aylık kültür dergisi, S. 11, Ankara, 1997
- Ekici, Metin, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı Anonim Halk Edebiyatı, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2004, S.104
- Atılğan, Halil, "Malatya Yöresi Halk Oyunlarının Ezgi Yapıları", İnönü Üniversitesi III. Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, Malatya, 1988
- Öngel, Hasan Basri, Uygulama Nedenleri Dolayısıyla Halk Oyunlarında Görülen Yozlaşmalar, Türk Folklorunun Turizm Açısından Değerlendirilmesi Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001

VAN YÖRESİ ÇORAP ÖRÜCÜLÜĞÜNDE MOTİF KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI

Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi. El Sanatları Eğitimi Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Hatice TOZUN

Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi. El Sanatları Eğitimi Bölümü.

ÖZET

Ulusların geçmişlerini geleceklerine bağlayan en önemli köprülerden birisi de kültür varlıklarıdır. Kültür varlıkları içerisinde önemli bir yeri olduğunu düşündüğümüz el sanatları, bireylerin bilgi ve becerisine dayanan, özellikle doğal hammaddelerin kullanıldığı elle veya basit araçlarla yapılabilen, toplumun kültürünü, gelenek, görenek ve adetlerinin özelliklerini taşıyan, ayrıca üretimini yapan bireylerin duygu, düşünce ve becerisini yansıtan, gelir getirici üretime yönelik ürünlerdir.

Hammaddesi lif olan el sanatlarımızdan örücülük sanatı; kırsal alanda yaşayan bireylerin tarımla uğraşmadıkları boş zamanlarının değerlendirilmesi, işgücünün hareketlendirilmesi, elde edinilen ürünlerle üretici ihtiyacının karşılanması ve aynı

zamanda pazarlanarak gelir sağlaması yönünden bireye, aileye ve ülkeye katkıda bulunmuştur.

Maddî kültürümüzün en güzel örnekleri olan el örgüsü çoraplar gelenek, görenek ve yaşam biçiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasında, geliştirilmesinde ve devam ettirilmesinde de en büyük rolü oynamaktadır. Geleneksel çorapların en belirgin özelliği desen ve motifleridir. Kullanılan bu motifler hayatın doğum, ölüm, evlenme gibi çeşitli devrelerini yansıtmakta, doğada görülen hayvan, bitki ve olayları sembolize etmektedir. Ayrıca el örgüsü çoraplarda kullanılan motif ve semboller yörede kültürel bir çok görevi de üstlenmiştir. Bu görevler; çorap giyenin bağlı olduğu toplumu ve köyünü tanıtır. Motifler ve renkler dinsel ve büyüsel inanmaları içerdiğinden giyen bireyi koruduğuna inanılır. Sosyal ve medeni durumu belirler. Kıymetli hediyelerden sayılır ve anlatılmak

istenilen bazı olaylara vasıta olur.

El örgüsü çoraplarda kullanılan ipliklerdeki lif özellikleri yörelerin iklim şartlarına göre farklılık göstermektedir. Kuzey ve batı Anadolu'da pamuk, Orta Anadolu'da tiftik, Güney Anadolu'da ise çoğunlukla yün kullanılmaktadır.

Van ilinin coğrafi konum ve ikliminin sert yapısından dolayı çorap örücülüğünün en güzel örnekleri yapılmış ve yağılmaktadır.

Bu bildiride Van çorapları motif ve kompozisyon özellikleri örneklerle vurgulanacaktır.

Anahtar kelime: Kültür, El sanatları, örücülük, çorap, motif, gelenek.

GİRİŞ

Ulusların geçmişlerini geleceğine bağlayan en önemli köprülerden birisi el sanatlarımızdan hammaddesi lif olan örücülük sanatıdır. Kırsal alanda yaşayan bireyler; tarımla uğraşmadıkları boş zamanları değerlendirmede, işgücünün hareketlendirilmesinde, üretici ihtiyacı karşılanmada ve aynı zamanda pazarlanarak gelir sağlaması yönünden bireye, aileye ve ülkeye katkı sağlamaktadır.

Örücülük; ince ya da kalın bükümlü çeşitli cinsteki ipliklerin iğne, mekik, şiş, tığ gibi basit araçlarla ve el yardımı ile oluşturulan ilmeklerin veya düğümlerin bir araya getirilmesi sonucu elde edilen ürünlerdir. (İnsanlık tarihi kadar eski olan örme sanatı, insan yaşamının geçirdiği gelişim dönemlerine paralel

değişiklikler göstermiştir. İhtiyaçların karşılanmasında, giyecek, ev eşyası ve süs eşyalarının yapımında kullanılan bu teknik, geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır. Aynı zamanda kırsal kesimde yaşayan bireylerin, boş zamanlarını değerlendirmek için yaptıkları, çeyiz hazırladıkları, gelir elde ettikleri ve kendi ihtiyaçlarını karşıladıkları bir el sanatıdır.

Örücülük sanatının gelişimine bakıldığında, çok eski çağlara uzanan bir tarihi olduğu ve Türklere ait olan ilk tarihi belgelerin Orta Asya'da yapılan arkeolojik kazılarda bulunduğu görülmektedir. M.Ö. VII. ve VIII. yy. arasında Orta Asya'da yaşayan Hunlara ait Pazırık 2. kurganındaki bulgular arasında konç kısmı koçboynuzu motifleri ile süslü yün çorap bulunmuştur. En eski çorap örneklerinden biri de Yale Üniversitesinin Suriye'de yaptığı araştırmalarda Araplara ait konçlu çoraptır.

Maddî kültürümüzün en güzel örnekleri olan el örgüsü çoraplar gelenek, görenek ve yaşam biçiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasında, geliştirilmesinde ve devam ettirilmesinde de en büyük rolü oynamaktadır. Geleneksel çorapların en belirgin özelliği renk, desen ve motifleridir. Kullanılan bu motifler hayatın doğum, ölüm, evlenme gibi çeşitli devrelerini yansıtmakta, doğada görülen hayvan, bitki ve olayları sembolize etmektedir. Ayrıca el örgüsü çoraplarda kullanılan motif ve semboller yörede kültürel bir çok görevi de üstlenmiştir. Bu görevler; çorap giyenin bağlı olduğu toplumu ve köyünü tanıtır. Motifler ve renkler dinsel ve büyüsel inanmaları içerdiğinden giyen bireyi

koruduğuna inanılır. Sosyal ve medeni durumu belirler. Kıymetli hediyelerden sayılır ve anlatılmak istenilen bazı olaylara vasıta olur.

El örgüsü çoraplarda kullanılan ipliklerdeki lif özellikleri yörelerin iklim şartlarına göre farklılık göstermektedir. Kuzey ve batı Anadolu'da pamuk, Orta Anadolu'da tiftik, Güney Anadolu'da ise çoğunlukla yün kullanılmaktadır.

Yıllarca insanları iklim şartlarından koruyan çorap, Anadolu'da giyimi tamamlayan bir aksesuar olmasının yanında medeni hali bildiren, üzerindeki motiflerle ören veya kullanan

kişinin duygularını ifade eden, nazardan koruyan, bereketi temsil eden toplumsal içeriğe sahip birer öge olmuştur. El örgüsü çoraplar, her yöreye göre kendine özgü karakter ve geleneksel nitelikler taşımaktadır.

Amacına göre, gündelik çoraplar kadın, erkek ve çocuk ölçülerinde; tören çorapları, çeyiz çorapları, gelin ve damat çorapları, yol çorapları, asker çorapları, oynaş, güreş v.b. çoraplar.

Kullanılan araca göre, beş şiş ile yapılan çoraplar, iki şiş ile yapılan çoraplar.

Kullanılan gerece göre; tiftik çoraplar, tüylü çoraplar, yün çoraplar, pamuk çoraplar, çift ipli çoraplar, tek ipli çoraplar.

Kullanılan örgü tekniğine göre; düz örgü çoraplar, ajurlu çoraplar, desenli çoraplardır.

Bölgelere göre farklı özellikler gös-

teren çoraplar örme sanatının ince zevkini yansıtmaktadır. Geleneklerine bağlı birçok yöremizde çorap ayağa giyilen bir giysiden çok bireylerin duygu ve düşüncelerini dile getirdikleri bir iletişim aracıdır. Bu bölgelerde biri olan Van ilimizdir.

Van çoraplarını araç, gereç, teknik, renk, motif ve kompozisyon açılarından incelenerek gelecek kuşaklara tanıtmak amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılarak Van il merkezinde geleneksel çorap ören, kullanan, satan bireylere ulaşılarak veriler toplanmıştır. Çorap örnekleri olarak çok sayıda fotoğraf tespiti yapılmıştır. Bu örneklerde farklı motiflerle işlenmiş 35 çorap örneği üzerinde çalışılmıştır.

Çorap örülmesinde araç olarak beş şiş adı da verilen genellikle iki ucu sivri, veya bir ucu sivri bir ucu kancalı şişler kullanılmaktadır. El örgüsü çoraplarda temel gereç ise genelde yörelerdeki iklim şartlarından ve hayvancılığın yoğun olmasından dolayı genellikle yün, tiftik kullanılmaktadır.

Yün iplikler geleneksel olarak kendi koyunundan elde ettiği yaz kırkımı uzun elyafı yünü temizleme, taramak (Şekil.1), iğ veya tevşi ile eğirme ve bükme işlemlerinden geçirerek elde ettikleri iplikleri çorap örmeye kullanmaktadırlar. Bireylerin yünü eğirerek iplik haline getirmeleri, bireyin yeteneğine, elyafın özelliğine ve bir günde eğirme işlemine ayıracağı zamana göre değişmektedir. İpliklerin renklendirilmesinde bitkilerden elde ettikleri boyarmaddelerle kullanılarak yapmışlar veya köylerde seyyar dolaşan ve il merkezlerinde iş yerleri olan boyacıları tarafından boyanmıştır. Eski örneklerde desende ve zeminde yün iplik doğal renkleriyle veya renklendirilerek kullanılmıştır. Günümüze yaklaştıkça her renk ve kalınlıkta satın alabildikleri fabrikasyon yün ve sentetik iplikleri tercih etmektedirler. Doğal renkli yün ipliklerini zeminde kullanarak desenlerdeki renkli kısımlarda fabrikasyon iplik kullanımı çok

yaygındır.

Şekil- 1 Yün tarağı ve iplik sarma aracı

Çorapların örülmesinde Teknik özellikler incelendiğinde; Örme işlemine burundan başlanmakta, ilmek sayısı; iplik kalınlığına, çorabın türüne (kadın, erkek, çocuk), motif özelliğine, bi-

reyin örme tekniğindeki alışkanlık ve örme sıklığına göre burundan başlamada 3-8 ilmek arasında değişiklik göstermektedir. Çoraba konç kısmından da başlama birçok yörede kullanılmakta ancak Van ilinde burundan başlama tekniği yaygın olarak kullanılmaktadır.

Desenli kadın çorapları 3-5 günde, düz çoraplar 1-3 günde örülmektedir. Erkek çoraplarında boyutun büyük olması nedeniyle bu sürenin arttığını, çocuk çoraplarında ise azaldığı görülmektedir. Çorap örme süresi kullanılan ipliğin kalınlığına, motif özelliğine, kişinin örme becerisine göre değişmektedir.

Çoraplarda kullanılan şiş örücülüğü tekniklerini incelediğimizde; burun, ayaküstü, topuk, konç ve başlık kısımlarında kullanılan örgü tekniklerinde farklılık görülmektedir. Ancak yüz örgünün çorabın bütün bölümlerinde tekrarlandığı, topuk, taban kısmında yüz örgünün kullanıldığı, burun konç, ayaküstü kısımlarında renkli desenli örgünün, erkek çoraplarında çoğunlukla burunda renkli desenli örgünün konç kısmında desenli örgülerin , başlıkta ise lastik örgünün çoğunlukla kullanıldığı görülmektedir.(Şekil 2)

Şekil 2 Burunda renkli desenli örgü, konç kısmında desenli örgü ve başlıkta lastik örgülü çorap

Çorap örmede kullanılan motifler örülmüş çoraplardan temin edilmektedir. Çorap motifleri geleneksel olarak kuşaktan kuşağa geçerek devam eden kültür unsuru, iletişim aracı olarak kullanılmış ve kullanılmaya devam edilmektedir.

Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi yörede örülen çoraplar, iklim şartlarından korunmak, yöreyi tanıtmak, medeni durumu (evli, dul, nişanlı, gelin, damat) belirlemek, süslenmek, hediye etmek, okuntu göndermek(düğün davetiyesi) ,bireyin mesleğini belirlemek (muhtar, esnaf, çoban v.b.) amacıyla kullanılmıştır. Çorapları giyinmedeki inançlar; hastalıktan, nazardan korunmaktır. Çorap giyerken öncelikle sağ ayaktan başlanmakla bütün gün iyi güzel olayların yaşandığına inanılmaktadır.

Çoraplarda geleneksel özelliği, duyguyu ve düşünceyi ören kişinin yaratıcılığını yansıtan en önemli kısım motiflerin uygulanmasıdır. Motif ören bireyin ortaya koyduğu buluşlar olduğundan kişiseldir. Anlamları gizli çeşitli olay olgu ve konuların değişik biçimlerde ortaya konulmasıdır.

Tarihin başlangıcında insanlar arasında önemli olan işaretler değil,

kullanılan nesnelere olmuştur. Nesnelere sağladığı fayda derecesine göre kullanıma ilişkin tamamen pratik değerlendirmelerden sonra duygusal değerlendirmeler yapılarak işlenen nesne kıymetlenerek, özel bir işaret halinde süsleme sanatı olarak işlenmeye başlamıştır. Böylece insanlar değer verdikleri her şeyi kötülüklerden korunmak, süslemek v.b. için çeşitli objeleri kullanmışlardır . El örgüsü çoraplarda bu objelerin en belirgin yansımaları motiflerdir. Çoraplarda kullanılan motif ve semboller kültürel görevler üstlenmiştir. Ayrıca çorap örücülüğünde kullanılan motifler hayatın doğum, ölüm, evlenme gibi çeşitli devreleri yansıtmaktadır.

Van ilinde örülen çoraplar natürel renklerle ve renkli motiflerle süslü olmak üzere iki türdür. Kadınların ve genç kızların giydikleri çoraplar tamamı renkli motiflerle süslü çoraplardır. Erkek çoraplarının ise sadece burun ve taban kısımları renkli desenlerdir. Erkek çorapları genellikle uzun konçlu boğazları lastikli ya da lastiksiz düz örülür. Kadınların ve kızların giydikleri çoraplar kısa boğazlı ve lastiklidir .

Çoraplarda kullanılan motifler konularına göre, geometrik, bitkisel, figürlü, nesnel ve sembolik (soyut) bezemeler olarak gruplandırılabilir. Van yöresinde bulunan çorapların motif açısından yapılan inceleme sonucunda; geometrik, bitkisel ve sembolik (soyut) ,figürlü bezeme ve nesnel olmak üzere beş çeşit bezeme türüne yer verilmiştir. Bunlardan en çok geometrik bezeme kullanılmış bunu sırasıyla sembolik, figürlü ve bitkisel ve nesnel bezemeler

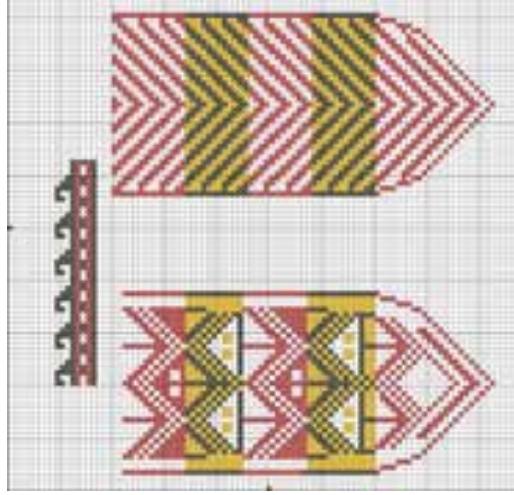
izlemiştir.

Geometrik Bezemeler; enine ve boyuna düz, çapraz, verev, zikzak çizgiler, üçgen, kare, altıgen v.b. formların yüzeyi bazen tamamen kaplamasıyla, bazen de motifler oluşturmasıyla yapılan desenlerdir. Örgüde kavisler tekniğe uygun olmadığı için bitkisel, figürlü, nesnel ve sembolik motiflerde geometrik düzen içinde ele alınmıştır. İncelenen çorap örneklerinde geometrik şekil olarak; üçgen, eşkenar dörtgen, kare, düz-verev-zikzak çizgi, nokta, daire ve sekizgen kullanılmıştır. Geometrik şekiller üst üste, yan yana, iç içe teğet biçimlerde kullanılarak çeşitli motifler oluşturulmuştur. Bir çorap üzerinde geometrik bezeme ile birlikte sembolik bezemeler de yaygın kullanılmıştır.

Resim 1: Geometrik Bezemelere Desenlenmiş Çorap ve Desen Çizimi

Bitkisel bezemeler; çiçek, yaprak, ağaç, meyve gibi doğada var olan bitkilere atıfta bulunulmaktadır. Van çoraplarında yörede bulunan ters laleden etkilenerek çeşitli lale motifleri işlenmiştir. Armutlu, dallı gibi motiflerde tespit edilmiştir.

Şekil-2- lale motifli çoraplar ve desen çizimi

Figürlü bezemeler; insan, hayvan gibi canlı varlıkların bütünü veya el, ayak, göz gibi bir kısmını ifade eder. Van çoraplarının topuk kısımlarında motif, doğanın gücünü simgeleyen “de-

ve tabanı” motifi, bordürlerde “sıçandı”, “siğir sidigi”, “sinek” motifleri kullanılmıştır.

Şekil 3 Sinek motifli çorap

Nesneli bezemeler; muska, çengel, küpe, ayna, gerdanlık, çakmak gibi bir eşyanın tamamının veya bir kısmının ele alındığı motiflerdir. Muska, Taşıyan insanı tehlikelerden koruyan, büyü ve dini bir gücü ifade eden genellikle üçgen biçimli nesnelere atıfta bulunulmaktadır. Çeşitli üçgenlerden oluşan muska motifleri yapılmıştır.

Sembolik (soyut); Düz, vev çizgilerden, karelerden, üçgenlerden ve çok kenarlı yüzeylerden meydana gelen motiflerdir. Ören kişinin iç dünyasını yani sevgi, hasret, üzüntü, sitem, mutluluk gibi duyguları ve toplumsal olayları ifade etmektedir. Bazı motifler isimleri de yaşanan olaylardan esinlenerek söylenmiştir. Aynalı, yarım baklava,

gönül kilidi, ergen bıyığı, yıldız, deveboynu gibi. İsimler verilmektedir.

Sonuç olarak; Halk kültürümüzün önemli bir parçası olan çoraplarımız Van yöresinde de gelişen teknoloji nedeniyle kullanım alanının azalması ve insanların farklı alanlardaki meşguliyetlerinden dolayı eski önemini yitirmeye başlamıştır. Eskiden günümüze gelen ve günümüzde yapılmakta olan bu sanat dalımız ile ilgili eserlere sahip çıkmak onları belgelemek ve yörelerde mümkün olduğu kadar önemini kavramak milli ve maddi kültürümüze sahip çıkmak açısından gereklidir.

Şekil-4- Kükeli -kus ayağı ve Mıhraplı çorap

KAYNAKÇA

ATAY,A, Örucülük Kitabı,1987.

AKPINARLI,H. Feriha (1997) 'Geleneksel El Örgüsü Çoraplardan Çağdaş Yaklaşımlar' Türkiye'de El sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri .Ankara.

AKPINARLI,H. Feriha (1995) El örgüsü Çorapların Teknik Desen Renk ve Kullanım Özellikleri.Ankara:G.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

ÖZBAĞI,T; V, Çetintaş; H, Kasaplı; F, Başaran; N, Ülger; T, Bahar; P, Toktaş (2010). Gönük El Sanatları. Sistem Ofset. Ankara.

Ciepo-19 International Committee Of Pre-Ottoman And Ottoman Studies Van, July 26-30, 2010 Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.

DİPNOTLAR

1- Atay,A, Örucülük Kitabı,1987,s: 34

2- ÖZBAĞI,T; V, Çetintaş; H, Kasaplı; F, Başaran; N, Ülger; T, Bahar; P, Toktaş (2010). Gönük El Sanatları. Sistem Ofset. Ankara.

3- AKPINARLI,H. Feriha (1995). El örgüsü Çorapların Teknik Desen Renk ve Kullanım Özellikleri.Ankara:G.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

4- ÖZBAĞI,T; V, Çetintaş; H, Kasaplı; F, Başaran; N, Ülger; T, Bahar; P, Toktaş (2010). Gönük El Sanatları. Sistem Ofset. Ankara.

5- AKPINARLI,H. Feriha (1995) El örgüsü Çorapların Teknik Desen Renk ve Kullanım Özellikleri.Ankara:G.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

6- AKPINARLI,H. Feriha (1997) 'Geleneksel El Örgüsü Çoraplardan Çağdaş Yaklaşımlar' Türkiye'de El sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri .Ankara.

7- AKPINARLI,H. Feriha (1995) El örgüsü Çorapların Teknik Desen Renk ve Kullanım Özellikleri.Ankara:G.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

8-http://www.van.gen.tr/sayfa.php?say_id=26-19.07.2010

Geleneksel Baş Süslemeleri

Yrd. Doç. Dr. Lale ÖZDER

G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi (Sanat ve Tasarım Fakültesi) öğretim üyesi

Halk bilimi birikimlerinin bir parçası olan geleneksel el sanatlarının en üst düzeye ulaşmış olan örneklerini ülkemiz ve dünya müzelerinde görmekteyiz.

Sanat tarihi bilgilerine göre en erken devir olan Hunlardan başlayarak, Göktürkler, Uygurlar, Moğollar, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerine ait süsleme ve süslenme konularına ilişkin motifler, günümüze kadar ulaştırılmış olan gelenek ve etnografik eser niteliğindeki örnekler, gereken değeri görmek üzere Anadolu'nun pek çok köyünde halen keşfedilmeyi bekleyerek, bizlere yapılan hizmet birikimlerinin karşısında acele etmemizin gerekliliğini fısıldamaktadır. Hızlı değişim sürecine girmiş olan bugün birçok birikimi ekonomik olarak da değerlendirebilme şansına sahiptir. Büyük Atatürk, bu durumu şu sözleri ile anlatmıştır. "Türk çocukları kendileri için lazım olan atılım kaynağını tarihte bulabileceklerdir." (Atatürkçülük, 1981) Cumhuriyet döneminde Türk sanatı kavramını bilimsel anlamda tartışma ortamına çeken Celal Esat Arseven olmuştur. Arseven 1929 yılında yayınlanan "Türk Sanatı" adlı eseriyle, Türk kültür sanatının İslamiyet'ten daha eski ve devam eden bazı özelliklerinin belirtilmesi gerektiğini vurgulayarak Türklerin Orta Asya'daki sanatlarının Anadolu – Türk Sanatıyla ilişkilerini gündeme getirmiştir. Öztürk, 1998: s. 25.

Halk bilimi sözcüğünün kökenini oluşturan (folk=halk, lore=bilim) "folklor" terimini (1803 – 1885) ilk kullanan İngiliz William J. Thoms'dur. Örnek, 1977: s.15.

Halkbilimi, binlerce yıllık birikimi, kültürel değerleri ve ürünleri, kendine özgü hayata bakışı, dünyayı algılayışını, kendisine bırakılmış olan törensel yaşam içerisindeki zenginlikleri, renkleri, becerileri, adetleri, gelenek ve görenekleri iletken

bir zincir görevi görekerek diğer zincire iletme görevini üstlenmiştir.

Sedat Veyis, örnek çağdaş yenilikler ile çıkarımlar yapılarak halk biliminin yani folklorun birinci görevini yerine getirmiş olacağını söylemektedir.

Halk bilimi disiplini başta budun bilim=(etnoloji) olmak üzere toplumbilim, ruh bilim, sosyal ve kültürel antropoloji, edebiyat, dilbilim, din bilim, tarih, dinler tarihi, sanat tarihi, coğrafya, tıp, hukuk vb. bilimlerle yakından ilişkilidir; gerektiğinde bunların yöntem ve bulgularından yararlanır, sırası düştükçe başka ülkelerin halk bilimsel=(folklorik) verileriyle koşutluklar kurar, karşılaştırmalar yapar, bunların kökenine inmeye çalışır; böylece yerellikten ve ulusallıktan evrenselliğe geçerek insanlığın ortak kültürüne katkıda bulunmaya yönelir. Örnek, 1977: s, 18.

Halk biliminin içerdiği konular gereği yeme – içme, barınma, ekonomi, tarım, hayvancılık, düğün ve çeşitli törenler, dini inançlar, eğlence – oyun – spor, giyim kuşam ve süslenme, süsleme, örme, dokuma gibi doğum ile başlayan ölüm ile devam eden iletişim ve etkileşim ayrıntılarında bir çok amaç ve anlam bulundurmaktadır. Halk bilimini ilgilendiren bütün konular derinleştikçe ayrıntısı çoğalan, ayrıntılarında tekrar derinleşen konular barındırmaktadır. Konulardan bir tanesi olan giyim – kuşam süslenme ve süsleme konusunu tek başına incelediğimizde bu konunun derinleştikçe büyüyen, bir konu olduğuna şahit oluyoruz.

Anadolu'da evlenen çiftlerin başlarının bağlanma deyiminin çıkış noktası olan, gelinin baba ocağından çıkarken başlık giymesi, başının süslenmesi ve bağlanması geleneği ile gelin küçük denilecek yaşta giydiği bu başlığı ömrü oldukça gece ve gündüz sürekli giyer. Baş bu ısıya alıştığı

için çıkarıldığı takdirde gözlerde, kulaklarda ve başta çeşitli rahatsızlıklara yol açar. Bu sürekli kullanım sebebi ile başı süsleyen fesin saçın terlemesinden ve yağlanmasından dolayı kirlenmesi gerekmektedir. Fesin içine giyilen terlik kolay yıkanabilen kumaştan yapıldığı için sık sık yıkanarak fesin içinde kullanılmıştır. Çeşitli dikiş teknikleri ile başın yuvarlak şeklini alan terlik fesin içinden giyilmesine rağmen yüzeyine yapılan süslemelerin haricinde baş çevresini saran kısmında, pırpırım denilen oyalalar ile de süslenmiştir.

Başlığın üstünde bulunan her bir parça kendi içerisinde incelendiğinde arı bir dünya ile karşımıza çıkmaktadır. Başlığın tepesine dikilerek kullanılan tepeliklerin desenleri incelendiğinde dahi kitap dolusu desen örneği elde edilebilir. Başlığın yanaklar üzerine düşen yanak döğenlerinde çeşitli pullar boncuklar hamaylılar her adımda yanakların üzerine dokunarak geri kaçırmaktadır. Alın üzerine takılan takılar gerdanlık görüntüsündedir ve fes üzerine takılan alınlık, yanak döğen gibi takılar kancalar ile tutturulur. Bu takıların zincirlerinden çeşitli pullar, paralar, boncuklar kıymetli taşlar sarkar. Fesin çene altından şakaklara tutturulan bölümüne gıdıklık süslemesi denir. Bu süslemenin üzeri bazen altın bazen gümüş bazen de boncuklar ile süslenmiştir. Fesin çevresine sarılan rengarenk yazmalar (çevre) ile başlık yeni çiçek açmış bir bahçe görünümüne kavuşur. Her bir rengin ve süslemenin bir anlamı vardır. (Kırmızı gelecek günleri, çoluk çocuğu ile bereket içinde olsun, yeşil muradı olsun gibi....)

Örtüleri de (çekileri) bağlanarak süslenen başlık üzerine aynalar bağlanır kem göz ile bakan gözlerin kötü bakışları bakana geri gitsin diye. Üst kısmına renkli tüyler tutturulur mertebesi yükseldi evlendi, ev ocak sahibi oldu çoluk çocuğu olsun, ailesine kol kanat gersin onların üzerinde söz sahibi olsun, onları iyi, güzel, doğru olan şeylere yönlendirsin ana olsun diye. Analık mertebesi yüksek mertebelerden birisidir. Anadolu'da ana'nın (kadının) sözü

fazlası ile dinlenmektedir. Kadın ana ise yaşadığı grup ona kötü gözle bakamaz, erkekler arasında olumsuzluk veya kavgaya yaşandığında kadın başındaki örtüsünü onların arasında yere atarsa bunun anlamı eğer kavgaya devam ederseniz benim başımı ezmiş, çiğnemiş olursunuz demektir. Kadının baş süsleme parçalarından önemli bir parçada fesi üzerine örttüğü oyalı yazmalardır. Oyalı yazmalar ise iğne oyaları, boncuk oyaları, tığ oyaları fırkete ve mekik oyaları gibi birçok çeşidi ve birçok çeşidinde birçok anlamı bulundurur. Yeni gelin başına biber oyaları takmışsa mutsuz olduğunu, menekşe oyaları takmışsa çok mutlu olduğunu anlatır. Bu görkemli baş süslemeleri üç etek, kaftan, cepken, yelek, salta, şalvar, göynek, entari gibi isimler alan giysiler ile kullanılmıştır. Ayağa giyilen çoraplar, çarıklar, potinler, terlikler yine el emeği ve sanat eseri inceliğinde yapılmışlardır. Bu görkemli baş süslemelerini oldukça süslü giysiler ve takılar tamamlamıştır. Günümüzde Anadolu'nun bazı bölgelerinde halen kullanılmakta olan baş süslemeleri örneklerinin çok benzer olanlarını Hunlar döneminde de görmekteyiz. Hun kurganlarından elde edilen örnekler incelendiğinde fes biçiminde olan başlık formlarını altın, keçe ve deri malzeme ile yapıldığı gözlenmektedir. Şekil: 1.

Şekil: 1.
(Özder, s,14.)

Göktürkler döneminde; Fes ve takke biçimli başlıklar ile üç dilimli taşlar kullanılmıştır. Şekil:2.

Şekil:2.
(Özder, s,20.)

Şekil: 3. (Özder, s,23.)

Uygurlar döneminde; Küçük şapka biçiminde ve yüksek fesler kullanılmıştır. Şekil: 3.

Moğollar döneminde; Yüzün üç katından yüksek ince boyunlu tüylü başlıklar kullanılmıştır. Şekil: 4.

Şekil: 4. (Özder, s,29.)

Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu döneminde fesler üç dilimli taşlar kullanılmıştır. Şekil: 5.

Şekil: 5. (Özder, s,32,33.)

Baş süsleme örneklerinden bazıları ayrıca mezar taşlarında ve paralarda da görülmektedir. Şekil: 6.

Şekil: 6.
(Özder, s,34. S. 71
profil Sabiha
TANSUĞ.)

Osmanlı döneminde kısa ve uzun fesler, taçlar, tüylü, sorguçlu, mercanlı, yakutlu altınlı başlıklar kullanılmıştır. Şekil: 7.

Şekil: 7. (Özder, s,40. S. 50.)

Bu başlık örnekleri yeni baş süslemeleri ve şapka tasarımcıları için oldukça zengin esin kaynaklarıdır.

Büyük Önder Atatürk'ün Türk çocukları için lazım olan kaynak tarihtedir derken yapmış olduğu yönlendirmenin doğruluğu kanıtlanmaktadır. Onlara ulaşabilmeyi, dokunabilmeyi becerdiğimiz takdirde ve aynı zamanda gereken değeri verdiğimiz takdirde yeni tasarımlar için önümüze oldukça geniş ve aydınlık bir yol açılmış olduğunu görebiliriz. Başımızı sıcak ve soğuk hava şartlarından koruyan, kıyafeti tamamlayan bir aksesuar olan şapka, giyen kişiyi hem mutlu hem de güvende hissettiren önemli aksesuarlardandır. Ayrıca şapka sektörü yeni iş alanları olarak gençler için önemli iş kollarından birisidir.

Halk bilimi konularından hangisi ele alınırsa alınsın günümüze ulaşan binlerce yıllık geleneğin

korunması günün şartlarına uyarlanarak yaşatılması bizim görevimizdir. G. Ü. Mesleki Eğitim (Sanat ve Tasarım) Fakültesi olarak Şapka teknikleri çalışmalarında şapka tasarımcısı öğrencilerimiz gerekli desteği tarihten alarak çok sayıda şapka tasarımları yapabileceklerdir.

Anadolu kadını zengin esin kaynaklarını üretirken yaşantısını, kişiliğini, duygularını, umutlarını, ümitsizliklerini, içerisine yerleştirmektedir. Bu örneklerin incelenmesi kitapları doldurabilir. Bu zengin örnekler yeni uygulamalar ile değerlendirildiğinde binlerce çeşit şapka örneği üretilebilecektir. Şekil 8 de olduğu gibi.

Kaynakça

- Atatürkçülük, Ankara, 1981.
- Araz, Nezihe. Türkmen Kadınlarında Baş Süsü. Tarla 3,22 Ankara Ocak 1968.
- Caferoğlu, Ahmet Türk Anomastiğinde "Başlık" yahut "Serpuş". Ankara Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1960.
- Çağlayan, Esen. Tokat Bölgesi Folklorik Giysileri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987.
- Koçu, Reşat Ekrem. Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü, Ankara, 1967.
- Özbel, Kenan. Anadolu Kadın Kılık-ları. Ulus Basımevi, Ankara, 1949.
- Özder, Lale. Günümüzde Ankara İlindeki Türk Kadın Başlıkları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987.
- Özder, Lale. İç Anadolu Bölgesi Geleneksel Kadın Başlıkları, Ankara, 1999.
- Örnek, Sedat Veyis. Türk Halk Bilimi, Ankara, 1977.
- Öztürk İsmail. Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş, İzmir, 1998.
- Sevil, Nureddin. Onüç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış. M.E. Basımevi, İstanbul, 1973.
- Şimşek, Seyfeddin. Başa Giyilen Muhtelif Başlıkların Hikayesi, Mensucat Meslek Dergisi, 1959.
- Tansuğ, Sabiha. Türkmenlerde Giyim Gelenekleri, 1. Uluslararası Türk Folklor kongresi Bildirileri, Ankara, 1977.

Şekil:8 Basın Yayın Enformasyon Müd. Sergi Salonu Şubat. 2010 Lale ÖZDER

Ordu İli Paşaoğlu Konağı ve Etnografya Müzesinde Bulunan

Dival İşlemelerinden Örnekler

Yrd. Doç. Nursel BAYKASOĞLU
G.Ü. Sanat ve Tasarım Fak. Öğretim Üyesi
Öğr. Gör. Firdevs ÇAKIR
G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi

Paşaoğlu Konağı ve Etnografya müzesi, Ordu il merkezi Selimiye Mahallesi'nde olup 1896 yılında Paşaoğlu Hüseyin Efendi tarafından yaptırılmıştır. 19. yy sivil mimarimizin en güzel örneklerinden olan Paşaoğlu konağının çinileri İtalya'dan, ahşap malzemeleri Romanya'dan, taşları ise Ünye'den getirilmiş ve İstanbullu bir usta tarafından yapılmıştır. (www.ordukulturturizm.gov.tr, 2011).

Paşaoğlu Konağı; Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 1982 yılında kamulaştırıldıktan sonra 1983 tarihinden itibaren onarılmaya başlanmıştır. 1987 yılında onarımı ve teşhir-tanzimi tamamlanan konak "Paşaoğlu Konağı ve Etnografya Müzesi" olarak hizmete açılmıştır (www.ordukulturturizm.gov.tr, 2011).

Makaleye konu olan Dival (sırma, Maraş işi) işi geleneksel işlemelerimiz arasında kendine özgü özellikleri ve işleme tekniği olan ve tarihi Selçuklulara kadar uzanan bir işleme tekniğidir (www.truvaldergisi.com)

Dival işi ilk zamanlarda Çukurova beylerinin binici takım ve başlıklarına gümüş sırmalarla işlenirdi. Daha sonraları Maraş'ta, Antep ve Kilis'te

erkeklerin kullandıkları fesleri süslemiştir. XVIII. Yüzyılda silah kılıflarında, palaskalarda kemer ve erkek yeleklerinde görülür. Zamanla halk tarafından öğrenilmiş ve zengin ailelerin kızlarının çeyizleri için hazırlanmıştır. Örneğin; yatak örtüsü, sedir örtüsü, seccade, bohça ve gelinlik gibi çeyizlik eşyalar arasında yer almıştır.

Bu işleme yoğun olarak Maraş ilimizde yapıldığı için "MARAŞ İŞİ" adı ile de bilinir. Maraş'ta halk arasında "SIRMA İŞİ" olarak adlandırılır. Yazılı kaynaklara ve Maraş'ta bu işi yapan ustaların verdikleri bilgiye göre Dival işi XVI. Yüzyılda ülkemize Arap yarımadasından geçmiştir. O tarihten beri yerleşmiş, benimsenmiş ve geliştirilerek, milli işimiz haline getirilmiştir. (www.goblenci.com, 2011)

Dival işleme, tersi ve yüzü farklı görüntüde olan, deseni kartondan özel bıçağı ile hazırlanıp kumaşa yapıştırılan ve kartona gerilen, cülde denilen özel tezgâhta üstten çok katlı sırma veya sim ile alttan mumlanmış iplikle karşılıklı tutturularak yapılan bir işleme türüdür (MARKALOĞLU, 2004, s,6).

Sarma ve atma iğnelerinin birleşimi olarak uygulanan dival işinde biri kumaşın arka yüzünden yürütülen

yüzden görülmeyen; biri kumaşın ön yüzünden yürütülen arka yüzünden görülmeyen iki tür iplik kullanılır. Alt dolgulu sarma iğnesine benzemesine rağmen düz bir arka yüzey elde etmek ve metal ipliği az kullanmak amacıyla uygulanan bir yüzeyel sarma türüdür.

Önceleri, evrak çantası, cüz kesi, kahve ibriği torbası, nihaleler, terlik, pabuç, yatak örtüleri, bindallılar, gelinlikler, perdeler, divan örtüsü vb. eşyalarda kullanılırdı. Günümüzde ise, oda takımları, masa örtüleri, panolar, kırılentler, sehpa takımları, kutular, seccadeler, yatak örtüleri, albüm kapakları gibi ürünlerde; dış giyim ve gece elbiselerinde; iç giyimde gecelik, sabahlık vb. çanta, fular, etol, ayakkabı, terlik, broş, küpe, kemer, mendil, şal gibi giyim aksesuarlarında kullanılmaktadır.

Makalede; Paşaoğlu Konağı ve Etnografya müzesinde bulunan, genç kızlarımızın çeyizlerini süsleyen görkemi ile göz kamaştıran, dival işi çalışılmış iki adet Bindallı ve üç adet Bohçanın boyutları, desen, teknik, renk, kumaş özellikleri açısından tanıtılması, belgelenmesi ve gün ışığına çıkarılması amaçlanmıştır.

Fotoğraf No: 1.Bindallı, Env. No:353. Paşaoğlu Konağı ve Etnografya Müzesi.

Bildiriye konu olan 353 Envanter numaralı Bindallı, Osmanlı dönemine ait olup 25.09.1987 tarihinde Sait Akagündüz'den satın alınarak müzeye kazandırılmıştır. Boy:1,45 cm, omuz: 55 cm, kol:45 cm boyutlarında olan bindallı Mavi ipek kadife kumaştan yapılmıştır. Düz yuvarlak yakalı önü bele kadar açıktır. Yakanın etrafına sim ile zincir çekilmiştir. Bindallı Uzun kollu olup, kol üzerinde çiçek ve dal motifleri ile işlidir. Beden eteğe gittikçe genişlemektedir. Etek ucu spiral ve çiçek motiflidir. Gövde üzerinde yine altın renkli simle işlenmiş saksı ve vazodan çıkan yoğun çi-

Fotoğraf No: 2.Bindallı, Env. No:722. Paşaoğlu Konağı ve Etnografya Müzesi.

çek, dal ve yaprak motifleri, tüm bedeni sarmıştır. Kompozisyon olarak da bitkisel, sembolik ve geometrik bezemeler birlikte uygulanmıştır.

Envanter numarası 722 olan kadife gelinlik, Osmanlı dönemine ait olup 15.10.1987 tarihinde Sinop Müzesinden alınmıştır. Ön beden uzunluğu:125cm, arka beden uzunluğu: 134cm omuz:20cm, kol uzunluğu:45cm boyutlarında olan bindallı koyu kırmızı kadife kumaştan çalışılmıştır. Yaka, boyun ve kol, ağızları elips şeklinde işlenmiş, sarı sim ile bütün bedeni saran çiçek motifleri ile bezenmiştir. Uzun kollu olup kol üzerinde çiçek ve dal motifleri ile işlidir. Etek ucunda ayrı bir dal motifi ile çiçek demetleri ile tekrar eden desenler yer almaktadır. Gövde üzerinde, yine altın renkli simle işlenmiş vazodan çıkan, yoğun çiçek, uzun ve geniş kıvrımlı dallar, yaprak motifleri ile işlenmiştir. Çiçek tomurcukların da kurt ve tırtıl kullanılmıştır. Bitkisel, sembolik ve geometrik bezemeler birlikte uygulanmıştır.

Fotoğraf No:3.Bohça, Env. No:330. Paşaoğlu Konağı ve Etnografya Müzesi.

Envanter numarası 330 olan dival (sırma, Maraş işi) işi işlemeli bohça Osmanlı dönemine ait olup 25.09.1987 tarihinde Amasya Müzesinde Hidayet Altunçağ'dan satın alınmıştır. 80x80cm boyutlarında olan bohça Mor ipek kadife üzerine sarı sim işlemelidir. Dörtkenarını saran dal motifi su şeklindedir. Dört köşesinde bir noktadan çıkan dal ve çiçek motifleri bohçanın ortasında ise daha büyük bir çiçek motifi vardır. Bitkisel bezemeler ile motif oluşturulmuştur.

Fotoğraf No: 4.Bohça, Env. No:671. Paşaoğlu Konağı ve Etnografya Müzesi.

671 envanter numaralı dival işlemeli bohça 82x82 cm boyutlarında olup Samsun müzesinden satın alınarak 15.10.1987 tarihinde devre edilmiştir. Kare şeklinde olan bohçada bordo renkli kadife kullanılmış iç kısmı beyaz astarla kapatılmıştır. Kadife bohçanın kenarlarında asma yaprağı ve dallardan oluşan su bulunmaktadır. Bohçanın iki köşesinde karşılıklı birer motif vardır.

Envanter numarası 542 olan bohça Osmanlı dönemine ait olup 26.09.1987 tarihinde Tokat müzesinden, Faik Sarıca'dan satın alınarak müzeye kazandırılmıştır. Eni 83,5 boyu 82cm'dir. Bordo renkli kadife üzerine, yaklaşık kare formunda, mukavva kalıplar üzerine sarı sim kullanılarak işlenmiştir. Bitkisel motiflerle işli bohçanın çevresi, yumuşak dalgali bombeli motiflerden oluşan susmalarla bezelidir. Her susmanın içinde beşer yapraklı birer çiçekle ve yaprak motifleri tırtıllar ve pullar ile süslenmiştir. Bohçanın köşelerinde stilize edilmiş bir saksıdan çıkan 3 ana dal ve yaprakla ve bundan çevreye yayılan pullu tırtıllar ile üç çiçeği taşıyan yaprak ve dalların oluşturduğu motif yer almaktadır. Bu motif bohçanın dört köşesinde tekrarlanmıştır.

Sonuç olarak, incelenen iki adet bindallı ve üç adet bohça, kadife kumaş üzerine işlenmiştir. Genellikle, bitkisel, sembolik ve geometrik bezemelerin birlikte kullanıldığı desenlerle bezenmiştir. Bohçalar da genellikle dörtkenarını saran bitkisel motiflerle işlenmiş olup, bindallılar da ise tamamen bedeni saran bitkisel motiflerin yoğun olarak kullanıldığı motifler yer almaktadır. İşlemlerde sarı sim kullanıldığı görülmektedir. Bindallı ve bohçalar da işlemeye yardımcı gereç olarak, dallarda ve yaprak motiflerinde kurt ve tırtıl kullanılmıştır. Ayrıca ters

Fotoğraf No: 5.Bohça, Env. No:542. Paşaoğlu Konağı ve Etnografya Müzesi.

yüzleri astarlanarak kapatılmıştır..

Kültür bizim karışık ve temelsiz duygularımızı güçlendirir; böylelikle geçmişten miras aldıklarımızı korumamıza ve bizden sonraki kuşaklara iletmemize, aynı şekilde toplumla devamlılığı korumamıza, geleceğe bakış açısında yardımcı olmakta ve bir yaşam geleneği sunmaktadır.

Kaynakça

BARIŞTA, H. Örcün, (1997)Türk İşlemlerden Teknikler. G.Ü. Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Yayın No:2 s;54 Ankara

MARKALOĞLU, Şehdabe, (2004), Dival İşleme(Sırma-Maraş işi). Ankara, s;6

www.goblenci.com,04.01. 2011

www.ordukulturturizm.gov.tr, 2011

www.truvadergisi.com , 2011

Afyonkarahisar İli Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan

Türk İşlemelerinden Örnekler

Yrd. Doç. Nursel BAYKASOĞLU

G.Ü. Sanat ve Tasarım Fak. El Sanatları Eğitim Bölümü Öğretim Üyesi

Uzm. Esra ÖZSARI

G.Ü.Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

El sanatları insanoğlu var olduğundan beri tabiat şartlarına bağlı olarak ortaya çıkmış ve insanların ihtiyaçlarını karşılamak, örtünmek ve korunmak amacı ile ilk örneklerini vermiştir. Daha sonra gelişerek çevre şartlarına göre değişimler gösteren el sanatları, ortaya çıktığı toplumun; duygularını, sanatsal beğenilerini ve kültürel özelliklerini yansıtır hale gelerek geleneksel vasfı kazanmıştır.

Geleneksel olarak yapılan, Türk işlemlerinin içerisinde yer alan ve günümüzde de sevilerek uygulanmakta olan Türk işi teknikleri; Türk kadınının duygularını, estetik zevkini ve yaratıcılığını yansıtmaya bakımından büyük önem taşımaktadırlar.

Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında Afyon da kurulan Asar-ı Atike Muhipleri Cemiyeti-

nin çabaları sonucunda Gedik Ahmet Paşa Medresesi çevredekı eski eserlerin toplandığı bir depo haline getirilmeye çalışılmıştır. Bu depo 1932 yılında Resmi Müze, 1933 yılında Müze Müdürlüğü, 1971 yılında Etnografik Eserler Deposu, 1995 yılında Türk İslam Eserleri Müzesi ve son olarak 1996 yılında kapatılmış ve eserler Müdürlük bünyesindeki depoya taşınmıştır. (www.nuveform.net)

Makalede; müzede bulunan ve dekorasyonda bir öncü olarak bilinen Türk işi işlemeli peşkirlerden; tesadüfi yöntemle seçilen beş adet örneğın; boyut, desen, zaman, teknik, renk ve kompozisyon gibi bir takım özellikleri bakımından tanıtılması, belgelenmesi ve gün ışığına çıkartılmasına çalışılmıştır.

Fotoğraf No : 1. Peşkir, Envanter No: 14, Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

Fotoğraf No : 2. Peşkir, Envanter No: 85, Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

Makaleye konu olan 14 envanter numaralı peşkir Genç Osman Dönemine aittir. 45x98 cm boyutlarında ki peşkir'in iki ucunda yatay olarak çalışılmış dört adet bitkisel bezemeli, bağımsız motif tekrarı bulunmaktadır. Motiflerin 0.5 cm altında ise yatay olarak işlenmiş, bağlantılı, sıralamalı su deseni bulunmaktadır. Motif; geleneksel işlemelerimizden Türk işi tekniğinin verev ve düz pesent iğnelerinin yanı sıra gözeme ve tel kırma gibi iğne teknikleri kullanılarak işlenmiştir. İşlemede gümüş rengi sim ile yeşil, turuncu, krem, mavi, kahverengi muline iplikler ile işleme yapılmıştır. Suyun 0.5 cm altında susma tekniği ile bitirilen kenar bulunmaktadır. Peşkirin uzun kenarlarına herhangi bir işlem uygulanmamıştır. Peşkir sağlam bir durumda olup üzerinde yer yer sandık lekeleri bulunmaktadır.

Envanter numarası 85 olan peşkir Genç Osman Dönemine aittir. 45x110 cm boyutlarında ki peşkir'in iki ucunda yatay olarak çalışılmış üç adet bitkisel bezemeli, bağımsız motif tekrarı bulunmaktadır. Motiflerin 0.5 cm altında ise dikey olarak işlenmiş, bağlantılı, sıralamalı su deseni bulunmaktadır. Motif; geleneksel işlemelerimizden Türk işi tekniğinin verev pesent iğnesi ile verev sarmanın yanı sıra balık sırtı, puan sarma ve gözeme gibi iğne teknikleri kullanılarak işlenmiştir. İşlemede sarı ve gümüş rengi sim ile yeşil, turuncu, siyah renkli muline iplikler ile işleme yapılmıştır. Suyun 0.5 cm altında susma tekniği ile bitirilen kenar bulunmaktadır. Peşkirin uzun kenarlarına herhangi bir işlem uygulanmamıştır. Peşkir sağlam bir durumda olup üzerinde yer yer sandık lekeleri bulunmaktadır.

Fotoğraf No : 3. Peşkir, Envanter No: 92, Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

Envanter numarası 92 olan peşkir Genç Osman Dönemine aittir. 44x88 cm boyutlarında ki peşkir'in iki ucunda yatay olarak çalışılmış üç adet bitkisel bezemeli, bağımsız motif tekrarı bulunmaktadır. Motiflerin 0.5 cm altında ise yatay olarak işlenmiş, bağlantılı, sıralamalı su deseni bulunmaktadır. Motif; geleneksel işlemelerimizden Türk işi tekniğinin verev pesent ile şekline göre pesent iğneleri yanı sıra hasır iğne, sarma, balık sırtı, puan sarma ve gözeme gibi iğne teknikleri kullanılarak işlenmiştir. İşlemede sarı ve gümüş rengi sim ile turuncu, mavi, krem, siyah, pembe ve yeşil renkli muline iplikler ile işleme yapılmıştır. Suyun 0.5 cm altında susma tekniği ile bitirilen kenar bulunmaktadır. Peşkirin uzun kenarlarına herhangi bir işlem uygulanmamıştır. Peşkir sağlam bir durumda olup üzerinde yer yer sandık lekeleri bulunmaktadır.

Fotoğraf No : 4. Peşkir, Envanter No: 93, Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

Envanter numarası 93 olan peşkir Genç Osman Dönemine aittir. 43x97 cm boyutlarında ki peşkir'in iki ucunda dairesel olarak çalışılmış üç adet bitkisel bezemeli, bağımsız motif tekrarı bulunmaktadır. Motiflerin 0.5 cm altında ise yatay olarak işlenmiş, bağlantılı, sıralamalı su deseni bulunmaktadır. Motif; geleneksel işlemelerimizden Türk işi tekniğinin verev pesent ile şekline göre pesent iğneleri yanı sıra hasır iğne, sarma, balık sırtı, puan sarma, ince ve kalın sarma ile gözeme gibi iğne teknikleri kullanılarak işlenmiştir. İşlemede sarı ve gümüş rengi sim ile turuncu, mavi, siyah, kırmızı ve yeşil renkli muline iplikler ile işleme yapılmıştır. Suyun 1.0 cm altında en iplikleri çekilerek saçak oluşturulmuştur. Peşkirin uzun kenarlarına herhangi bir işlem uygulanmamıştır. Peşkir sağlam bir durumda olup üzerinde yer yer sandık lekeleri bulunmaktadır.

Fotoğraf No : 5. Peşkir, Envanter No: 120, Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

Envanter numarası 120 olan peşkir Genç Osman Dönemine aittir. 48x70 cm boyutlarında ki peşkir'in iki ucunda yatay olarak çalışılmış üç adet bitkisel bezemeli, bağımsız motif tekrarı bulunmaktadır. Motiflerin 1.0 cm altında ise yatay olarak işlenmiş, bağlantılı, sıralamalı, geometrik bezemeli su deseni bulunmaktadır. Motif; geleneksel işlemelerimizden Türk işi tekniğinin düz pesent iğnesinin yanı sıra hasır iğne, sarma, balık sırtı, puan sarma, muşabak, tel kırma ve gözeme gibi iğne teknikleri kullanılarak işlenmiştir. İşlemede sarı sim ile turuncu, mavi, kırmızı ve yeşil renkli muline iplikler ile işleme yapılmıştır. Suyun 0.5 cm altında susma tekniği ile bitirilen kenar bulunmaktadır. Peşkirin uzun kenarlarına herhangi bir işlem uygulanmamıştır. Peşkir sağlam bir durumda olup üzerinde yer yer sandık lekeleri bulunmaktadır.

Elde edilen bilgiler özetlenecek olursa incelenen beş adet peşkir, ince seyrek dokunmuş keten ve pamuklu kumaşlar üzerine işlenmiştir. Motifler ve sular incelenen ürünlerin tamamında karşılıklı kısa kenarlara gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Peşkirlerin tamamında kullanılabilirliğini artırmak için kısa kenarlara çeşitli süslemeler yapılmıştır. Peşkirlerin tamamı değişik ölçülerde çalışılmıştır. İşlemlerde kullanılan renkler doğadaki renklere yakın olarak seçilmiştir. İncelenen beş adet peşkirin hepsinde Türk işi tekniği kullanılmıştır.

Sonuç olarak; müzelerde bulunan eserlerin geçmişten günümüze, kültürler arası duygusal bir bağa aracılık ederek tüm özelliklerinin bozulmadan sergilenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır.

Kaynakça:

BARIŞTA, Ö., 1998. Türk El Sanatları, Kültür Bakanlığı Yayınları:2168, Sanat Eserleri Dizisi;192, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara.

KORKUSUZ, S., 1971. Nakış, Er Ofset, Ankara.

KÖKLÜ, H.,2002. El İşlemleri, Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, YA-PA Yayın Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., İstanbul.

[http://www.e-tarih.org/makaleler.Geleneksel Türk El Sanatları](http://www.e-tarih.org/makaleler.Geleneksel_Türk_El_Sanatları)

Uyguncaklı Düdük

Abdurrahman EKİNCİ

Öğretmen, Araştırmacı, Derlemeci, Organolog

UYGUNCAKLI DÜDÜK -I-

İnsanın içi açılıyor, yüzü gülüyor, aynı konuda bir araya gelince. İbrahim Yağcı'nın dükkanına göçer yörüklerin misafir çadırı, yerleşik yörüğün misafir odası dense azdır. Köylüsü, beldelisi, şehirlisi, bütün sanatçıları bu küçük dükkana uğramadan geçmezler, gitmezler. Ben de böyle bir kalabalık günde tanıştım İbrahim Etem Yağcı ile. Avcıların Kahvesinde av, hayvancıların kahvesinde hayvan, zeytincilerin kahvesinde zeytin konuşuluyor.

— “Hocam siz neler yapıyorsunuz.”

- Sizler Folklor diyorsunuz, Halk bilim. Halk ne üretiyorsa onu derlemeye toplamaya çalışıyorum.

— “Ne de iyi ediyorsun”

— “Açabilir misin hocam konuyu?”

- Neden olmasın. Kendimi sınavda sandım. Bacaklarımın titrediğini ses tonumun yavaş yavaş düştüğünü anladım.

— Yahu biz sadece türkü yönüne bakıyoruz. Türkücülerin üzerinde duruyoruz.”

- Elbette durulması gerekir. Türkücülerin yanın da, masalçı, yalancı, destancı, manici, yascı, Türkü yakıcı, kadınlar, kilimler, kolanlar, halılar, Türkülerin yakıldığı sazlar. Uzun havalalar, yakımlar, “ağıtlar” heril gaydaları, zeybek havaları.

— “He ola Kafacada iki kişi var çok güzel çoban düdüğü çalıyorlar”

- “Arkadaşlar Hocam Çırpı Muhtar Süreyya Uyar, Mekeli Halil İbranim'in belgeselini yıllar önce yaptı. Ben seyrediyorum.”

— “Bravo. Aşk olsun. Ne kadar iyi.”

Söz sohbet ilerledikçe hangi köyde kim varsa, ne yapıyorsa, yavaş yavaş ortaya çıkıyordu.

Tanıdığım birisi

- “Şenyayla Köyünden Mehmet Sarı çok güzel kemik düdük çalar.” Ben hiç vakit geçirmeden isim ve adresleri alıyordum.

Bir başkası “arkadaşlar Meke eski Muhtar Mustafa Bozdağ uyguncaklı düdük çalar, üçtelli bağlama çalar, keman çalar.” Yüreğim ağzıma geliyordu. Aylara sığdıramayacağım, büyük para harcayarak ulaşamayacağım ustalara hemencik ulaşıyordum.

Bir başkası Zeybek bölgesi olan Milas'ta bir ustadan söz etti.

- “ Ben hocayı Çatakbağyakası'na götüreceğim. Uyguncak çalan Mehmet Barut, Memduh Yıldırım, 12 tane kadın çalıcı ile tanıştıracam.”

Neelere gitmem gerektiğini kimlerin yanına varmam gerektiği belirlenmiş, yol çizilmişti. Ben genellikle Çırpı Köyü eski muhtar Süreyya Uyar'a gitmeyi yeğliyordum.

O günü geceyi heyecanla geçirdim. Bu arada araba ve şoför bulundu. Çırpı'ya telefon edilerek Süreyya Uyar'ın Muğla'ya gelmesi için haberlenmişti.

Gideceğim köyleri sağladığım bir il haritasından gözden geçiriyordum. Şenyayla Köyü bir tarafta, Kafaca, Çiftlik, Meke bir tarafta idi. Birde Çatakbağyakası köyü vardı. Yola çıkılınca yol boyundaki köylerde durularak, bu köylerde, iktelli cura, üçtelli bağlama, kaval, çoban düdüğü çalan var mı diye de sora, sora gidiyorduk. Çalan yok ama mani söyleyen vardı. Öldü. Cevabını her zaman alıyoruz.

Sırada Meke Köyü, Çatakbağyakası ve diğer köyler vardı. Sabahın sekizinde Çırpı köyünde idik. Çırpı köyü eski muhtar üçtelli bağlama ustası Süreyya Uyar'ı evin önünde piposunu içiyor bulduk.

— Gidiyoruz muhtar.

— “Yolumuz nereye?”

— Meke köyüne ve diğerlerine.

Önceden planladığımız gibi Meke köyünde

Hatice ŞAHİN
(Muğla İli Yerkesik İlçesi
Çatakbağyakası Köyü)

Mustafa Bozdağ eşi ve Halil İbrahim Usta'ların çekimini yapacaktık. Biz acele davranarak erkenden Meke köyüne varmıştık. Vardığımız evde her kişi bir işi yapıyordu. Bir köylü gelini elinde kormanı, sırtında torbası oğlak oğlak diyerek oğlakları uyarıyor, dağa doğru sürüyordu.

Ben muhtardan izin alarak fotoğraf çekmek için koşturdum gidenin arkasından. Evin önünde katıra samıra "hayvan gübresi" saran üç bayan vardı. Birisi dayığı tutuyor, ikisi çuval-ları sinneye kaldırıp sarıyorlardı. On-ların fotoğraflarını çektim. Mustafa Bozdoğan'ın evi etnografik müze gibiy-di. Heybeler, halılar, kilimler, torbalar, keman, üçtelli bağlama, güzel bir eyer, hepsinin üstüne Mustafa Bozdağ ve eşi uyguncaklı düdükle çalmak için bütün güçlerini harcıyorlardı. İlk defa bu ka-dar ilgili istekli, candan, sanat yapmak için çırpınan iki eş görüyordum. Selam sana Karakeçili Ana, selam sana Kara-keçili Baba. Üflemler, huflamalar, dü-düklerin dillerini yalamalar, elin ayası arasında sıvazlamalar gırla gidiyordu.

Düdükler bir türlü ses vermiyordu.

— Uh ! Mustafa benim uyguncak düdükle yarıldı.

Habibe BOZDAĞ Mustafa BOZDAĞ
(Muğla İli Yerkesik İlçesi Meke Köyü)

- "Bunu çalalım " Uzunca bir süre uğraşıldı. Uyguncaklı düdükle bir tür-lü çalma konumuna getirilemedi.

— Süreyya olmayacak.

— Ne yapalım Mustafa

— Diğer işlerimize bakalım.

— Hoca ! Hoca! Al bunları götür.

— Her an çalacak "ses çıkaracak" şekilde araştır, incele ve bize gönder.

— Kurumuş bunlar. Ölmüş bunlar.

— Tüh. Ne olacak gayri.

— Bu iki ustanın üzülmediğini gö-rünce.

- Üzülmeysin. Ben nasıl olsa bunlar

üzerinde araştırma yapıp düzeltip gele-ceğim o zaman çalarız.

— Kızım keçiler acıktı.

— Acıktı biliyorum baba.

— Ama kilimlerin fotoğrafı çekilecek.

— Kızım bunları sen mi dokudun.

— Evet

— Modele baktın mı?

— Hayır, ninemden annemden gör-düğüm gibi dokudum.

— Boyayı kim yaptı.

- İpleri kendimiz eğiririz. Boyayı da kendimiz yaparız. Çoğunlukta kök boya kullanırız. Bütün kilimleri, halı-ların heybelerin torbaların, fotoğrafını çektim. Yazılmamış tarihleri, renk-lerle, motiflerle, "sızgılarla" kilimlere dokunmuştu. Karakeçililer kilimlerde yaşıyordu.

Evin bütün bölümlerini inceden inceye inceliyordum. Bir taraftan da fo-tograf çekiyordum.

— Keçileri salayım mı ana ?

— Olur kızım.

— Amca ben gidiyorum.

— Kızım bu torba kaç lira?

— Otuz lira.

Fotoğraf makinesini bırakarak ka-meramı çalıştırdım. Muhtar Mustafa Bozdoğan'ın kızı keçileri gütmek için torbasını omuzladı, değneğini eline aldı, ağılın ağzını açtı, kilim dokuyan, çocuk bakan, ekme eden, yemek piş-i-ren ana keçileri dağa doğru sürdü. Ben sormadım utancımından. Evin işlerini kim yapacak diyemedim.

Anne kız keçileri bir süre birlikte sürdüler. Ben de takip ettim. Yüzlerde gülücük, seslerde mutluluk yayılıyor-du. Ey eeey. Keçi keçi. Bu tarafa git. Dönüp eve gittim.

Hanayda asılı kabaklar vardı. Bir ta-nesini istedim. Verdiler.

— Hocam bu nedir bilir misin ?

— Hayır muhtar.

— Sen hiç duydun mu?

— Hayır.

— Bu pars sesi çıkarır. Yani Kaplan sesi. Bununla domuzları kovalarız.

Seyirlik oyunlarda korku sesi olarak kullanıyorlarmış. Benim tanımam için birkaç defa ses çıkarttı.

— Muhtar bunu da istiyorum.

— Olur. Olur da. Derim yok. Bir daha deriyi nerde bulurum.

— Ben sana istediğin kadar deri gönderirim.

— Tamam. Tamam.

Bir tarafta da utancımından yerlerin dibine geçiyordum. Utanmaz yüzümü takınmış durumu idare ediyordum. Uyguncaklı düdükle aldım. Su kaba-ğın aldım. Anadolu parsı sesini çıkaran ses aygıtını aldım. Muhtarımız elinde 60-70 yıllık metal perdeli, üç telli, tel geçenli, kendinden alt eşikli, güzel mi güzel bir üç telli bağlama vardı. İstemem mi? İstemesem mi? Söylesem ne olur, söylemesem ne olur. Misafirdim başıma bir vuracaklar değil ya dedim.

— Muhtarım.

— Evet hoca.

Sesini iyi inceledim. Sertlik, terslik yoktu. Süreyya muhtar sana yeni bir üç telli yapısın. Sen bunu yani bu üç-telli bağlamayı S.D.U saz müzesine ya da Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi saz müzesine satar mısın ?

— Nasıl olur bilmem ki?

— İyi bir para alırım sana.

— Mesala kaç lira ? 100 – 150 – 200 – 250 falan dedim.

— Hoca ! Yengenle, bu bağlama ile anılarımız var sattırمام ben.

— Yenisi yapılısın düşünürüz.

— Mustafa vermem bağlamayı.

Ben olayı germemek için fazla yük-lenmedim.

— Gız bunlar acıktı.

— Aboooo öyle ya.

O ağır gövdesiyle, o kısıcık zaman-da bize 5-6 çeşit yemek yaptı. Bir bak-tım. Ocakta sigara böreği pişiyor yine. Ocakta güzeldi. Ben de çekim yapıyor-dum.

— Yemek hazır.

— Buyurun.

— Zeytinler yağ içine katılmıştı.

Ben öncelikle zeytin ve zeytinyağı-nın tadına baktım.

— İsteyen istediğini yesin arkadaş-lar.

— Sağ ol muhtar.

Şoförüm, Süreyya Usta'mız yağlı yumurtayı yemeye başladılar. Ben zey-tin ve zeytin yağını yiyordum. Bir ta-raftan da zeytin yağını nasıl çıkardığını öğreniyordum.

- Hoca bizim Barçın Dağı'nın yağı çok güzel olur. Bir de sızdırma yaptın mı deme gitsin. Şimdi kendine yağ ya-pıyor millet. Ben yaptım.

— Sızdırma nasıl yapılıyor muhtar.

- Zeytinler kıl çuvalar içine dol-durulur. Preslenir yağ elde edilir. Tadı

güzel olur.

— Bir tenekede ben istiyorum. Bir pazarlık bir pazarlık. Olur al dedi.

Sızma zeytin yağı, sıfır asidin altında belkide 3 dizem, zeytinler kütür kütür. Bir baktım sigara börekleri gidiyor. Yoğurtla birlikte biraz da onlardan yedim.

— Kesenize bereket

— Afiyet olsun.

Uyuncaklı düdüklere ümit kesilmişti. Mustafa Bozdağ kemanını alarak kendi yaptığı ve yöre türkülerini çaldı.

Sıra çoban düdüğünde idi, ustamız düdüğü de çaldı. Eşi yanından hiç ayrılmadı. Ben utana utana düdüğü de aldım. Sıra üç telli bağlamadaydı. Ustamız yöre türkülerini çalıp söyledi. Zamanı çoktan tüketmiştik. Sıradaki köyümüz Çatakbağyakası idi. Çatakbağyakası'na vardık. Muhtar yoktu. Bir türlü aradığımız sanatçılara uylaşamadık. Dönüş yolundaydık.

Kafaca Köyünde çoban düdüğü çalanların olduğunu biliyorduk. Kısa bir çalışma yaptık iki ustamızdan.

İkinci yolculuğumuz yine Çatakbağyakası Köyümüze olacaktı. Muhtarım Süreyya Uyar'ı sabahın sekizinde evinden aldık. Saat dokuzda doğru Çatakbağyakası Köyü'nde idik.

Önceden telefonla konuyu bildirdiğimiz halde acil bir iş için muhtar köyde yoktu. Çatakbağyakası'nda uyuncaklı düdüğü erkeklerden çok kadınların çaldığını öğrendim. Biz bir taraftan muhtarın gelmesini beklerken, bir taraftan da uyuncaklı ustası Mehmet Barut ustanın evinin yolunu aşındırıyorduk. Mehmet Usta bir türlü çalmadı. Erkek ustalardan Memduh Yıldırım'a yöneldik. Evini sorduğumuzda 10-15 km. uzakta tarlada olduğunu öğrendik. Gidip getirelim dendi. Yürüdük dağlara doğru. Korkuyla karışık, bir daha göremeyecemiz dağ, vadi, akarsu, orman güzelliklerini gördük. Keçilerin çobanı yok. Çobansız dağda yayılıp yatıyorlar.

Bu dağlarda eskiden kaplan "Anadolu Parsı" varmış. Bu duvarlar onu yakalamak için yapılmıştır. Duvar uzun mu uzun daraltılmış V şeklinde. Ağzı tarafı bir köpeğin gireceği kadar gittikçe daralmış. Bu duvar 50 – 75 m uzunlukta olmuştur.

Memduh Yıldırım'ın işini bırakması uygun bulunmadı. Onu tarlada bırakarak biz köye döndük.

Muhtar köye dönmüştü. Bizimle ilgilendi. Kendi kendine "Ali'nin karı hacı oldu. Musa'nın ninesi hasta kimin yanına gidelim?"

Hoca bu sefer bir kadına çaldırılım. Bir başka zaman da toplu çaldırırız.

Ben ona da razıydım. Dik bir yamaçtan aşağıya doğru inerek bir eve girdik. Çatakbağyakası muhtarı, 75 yaşlarında görünen Hatice hanımı dayımın kızı diyerek bize tanıttı. Bizi de ona tanıttı.

Herkes yerine oturunca, dayı kızı uyuncaklı düdükle çalivereceksin.

- Çalayım da, uzun zamandır çalmıyorum. Uzunca bir süre uyuncaklıyı çalma konumuna getirmeye çalıştı. İki düdüğü birbirine akortladı. Arkadaşım orman mühendisi İsmail Durak çekim yapıyor, ben fotoğraf çekiyordum.

- Bu düdükle benim genç kızlığımdan. Biz bunu dağda çalarken genç delikanlılara görünmeden çalardık. Bir birimizle haberleşmek için çalardık. Gençlikte pek de güzel olurdu.

Uyuncaklı düdükle sevginin dili, sevginin yolu, sevginin iletilme aracıdır. Dağda ormana saklanan Yörük kızları bir yandan davalarını oğlaklarını güderken bir yandan da görünmeden karşıdakilere demek istediklerini anlatır.

Davaları ile de anlaşılır. Davarı sevdiği otları bulunca "yayıma sardı kahbe gara davar" der, daha çok yemesi için çalar onlara, uyuncaklı düdüğünü, ot ettir, ot süttür ot oğlaktır, ot kıldır.

Dağ köylerinde dağ yamaçları hem çadıra bakar, hem köye bakar, bir haber uçurulacaksa anaya, babaya Uyuncaklı düdükle çalınır.

Bahar gelip çiçekler açıp, bülbüller ötüp, gönülleri coşturunca, gene bedenleri güneş ısıtıp kıpırdatınca bu coşku, bu güzellik yaşanır yaşatılır. Sevgiliye uyuncaklı düdükle ulaşılır.

Uyuncaklı düdükle kargıdan yapılıyor. Kargı sulak yerlerde yetişen sert kamış cinsi. Uyuncaklı düdükle iki ayrı kamıştan meydana geliyor. Melodi kargısı otuz sekiz cm. boyunda kesiliyor. Bu kargı melodinin çalınacağı parça. Uyuncak olacak kargı ise 28 cm. uzunluğunda kesiliyor. Bu kargı Uyuncak olacak parça. Boyları ayarlanan kargıların boyun yerlerinden damak tabir edilen ses çıkarmak, sipsiler açılıyor. Damaklar ustaca açılmalı işlenmeli ki düdüğümüz her zaman çalsın. Damak açılan kargı Damaktan itibaren 16 cm. den birinci delik deliniyor. Birinci delikten 2 cm. ölçülerek ikinci delik deliniyor. İki cm ölçülerek üçüncü delik deliniyor. Üçüncü delikten üç cm. ölçülerek dördüncü delik deliniyor. 4. delikten 2 cm. ölçülerek beşinci delik deliniyor. Beşinci delikten 2 cm. ölçülerek altıncı delik deliniyor. Diğer bir bakış açısından Uyuncaklı düdüğün melodi deliğe 16 cm. deliklerin bulunduğu bölüm 11 cm. altta kalan bölüm ise 11 cm olarak bölümleniyor.

Uyuncak ise damak başlangıcından sona kadar yirmi sekiz cm. olarak ölçüldü.

Meke köyü eski muhtarı Mustafa Bozdağ beni uyarmıştı.

"Hoca Uyuncaklı düdüğünün, uyuncaklı melodi düdüğünün son deliğine kadar uzanmalıdır. Boyu daha uzun daha kısa olmamalıdır."

Uyuncaklı düdükle 8 mm kalınlıkta kargılardan yapılıyor. Damak genişliği 5 mm, damak yarıklığı 4.5 cm.dir.

Uyuncaklı düdüğün melodi düdüğündeki

deliklerin hepsi üsttedir. Diğer düdüklerde olduğu gibi altta delik bulunmuyor.

Uyguncaklı düdüğü çalmak için ağzın sol tarafına melodi düdüğünü, sağ tarafa uyguncağı yerleştiriyorlar. Uyguncak melodiyi sürekli uyuyor. Yani dem tutuyor. (pedal ses veriyor) Ağzın sol tarafındaki melodi düdüğünde ise melodi çalınıyor.

Uyguncaklı düdüğümüz, bütün zamanlara bütün olaylara, bütün yaşayanların elinde kalarak hiç mi hiç değişikliğe uğramadan günümüzde yaşamaktadır. Muğla İli Yerkesik İlçesi Meke Köyü, Çatakbağyakası köyünde sizleri bekliyor.

Kaynak Kişiler:

1. İbrahim Etem Yağcı: Muğla.
2. Süreyya Uyar: Çırpı Köyü
3. Mustafa Bozdağ: Meke köyü.

UYGUNCAKLI DÜDÜK –II-

Durgül SAVRAN ve Mustafa BOZDAĞ

(Muğla İli Yerkesik İlçesi Meke Köyü)

Muğla İli Yerkesik İlçesi Meke köyü'nde, Çatakbağyakası'nda tanıdığım Uyguncaklı düdüğü gözlerken ustaların yakınmaları eksik olmadı.

Mustafa Bozdağ ve eşi uzun uğraştan sonra bir türlü düdüğü öttürememişti. Meke Köyü'nden Memduh Yıldırın düdüğü çalarak dinleyemedik ama düdüğün çalmaya hazır halde tutulma şikayetini dinledik.

- Memduh Usta görülmesi gereken dağ, vadi, yamaç, tarih, bitki, güzelliklerin hepsi içinde buluştuk.

- "Hoş geldiniz."
- "Hoş bulduk"

- "Memduh yanına gelmiştik."
- "Vallahi görüyorsunuz bugün çeşme yapıyorum. Muhtar halimi görüyorsunuz."
- "Zararı yok."
- "Bir başka güne nasip diyelim."
- "Arkadaşlar!"
- "Muhtar Süreyya Beyi biliyorsun, Yerkesik bölgesi Orman İşletme Şefi İsmail Bey araştırmacı derlemeci Burdurlu Hocamız Abdurrahman Bey"
- "Hocam çok isterdim sizinle köye dönüp Uyguncaklı'yı çalmayı ama görüyorsunuz."
- Zararı yok ustam. Neyse başka bir sefere"
- "Hocam bu düdükler her an çalmaya hazır halde durmuyor. Ben diyorum ki bu düdüklere birkaç takım götür. Burdur'da her an çalar hale gelmesi üzerinde durun."

- Olur Memduh Usta.

- Hocam bana 5-6 tane de Burdur sipsisi gönder.

- Olur ustam

O gün Muhtarın yeğeni Bayan Hatice Hanım Usta'mızın çaldığı uyguncaklı düdüğün çekimini yapmış, dinlenmiş ve gözlemiştik. Bayan usta da aynı zorluğu

yaşıyordu. Uyguncaklı düdüğü sık sık akort kaçırıyordu. Çalma zorluğu yaratıyordu. Çatakbağyakası Muhtarı da aynı istekte bulundu.

İşimi bitirmiş Burdur'a dönmüştüm. İlk işim çektiğim filmi S.D.Ü. M.A.U. Merkezine dinletmek oldu. Görüşünü, önerilerini aldım. Burdur'da:

Hüseyin Demir: Sipsili çalma, yapım ustası.

Tahsin Yazar: Sipsili ve diğer sazların yapımcısı.

Kazım Yılmaz: Sipsili çalma yapım ustası.

Hüseyin Köse: Sipsili çalma, yapım ustası, zurna, kabak kemane ustası.

Adını saydığım ustalarımıza konuyu ayrı ayrı anlattım. Görüş, düşünce,

öneri, çözümlerini ayrı ayrı aldım.

Hüseyin Demir: "Uyguncaklı Düdüğü yapılan kargının kalitesi iyi değil. Bu düdüğü her an çalabilmek için 3- 4 saat önceden suya ıslamak lazım. Islan-sın sorun gider."

Tahsin Yazar: İyi malzemeden iyi saz olur. Malzemenin üzerinde durulmalı.

- Hocam sen bu konuyu Kazım Usta'yla iyi incele.

Sabahın erken saatlerinde fotoğraf makinemi ve kameramı alarak Kazım Yılmaz'ın evine çoktan varmıştım. Çaylar yeni içiliyordu. Kazım Usta çayını içti. Ben konuyu anlattım.

- Hocam biz bu konuyu Sülemiş'te Hüseyin Köse Usta ile beraber konuşalım.

- Olur, Kazım Usta.

- Bana kalırsa çeşitli malzeme toplayalım.

- Nerelerden alacağız Kazım Usta.

- Göl kenarından bir. Benim bahçede yetiştirdiğim kargılardan alacağız iki. Tahsin Yazar'ın bahçesinden alacağız üç. Gideceğimiz yer gölden yüksekte. Her yükseklikten kargılar alacağız. Bir de Hüseyin Köse'inin bahçesinde yetiştirdiği kargıları alacağız. Oturup Uyguncaklı düdüğü yaparak sonucu gözleyeceğiz."

Kazım Usta'nın arabası ile 40 km uzaklıktaki Hüseyin Köse'nin köyüne varmıştık bile. Hoş beşten sonra. Konuyu Hüseyin Köse Usta'ya anlattık. Üç ilgili Hüseyin Köse'nin bahçesindeki kargılardan da kestik. Kestiğimiz kargılar bir kucak olmuştu. Evin ortasına bir bez sererek Uyguncaklı düdüğü yapmaya başladık. Ben konuyu açıyor. Gereklili açıklamaları yapıyordum. Ustalar on çift Uyguncaklı düdüğü çoktan yapmışlardı. Yapılan düdüklere birer birer deniyor görüşler belirtiliyordu.

Kazım usta ve Hüseyin usta;

- Hoca iyi bir kargı kullanılmalı.

- Kullanılacak kargılar kalın olduğundan her an zorluk çıkabilir.

- Ustalar ben birkaç öneride bulunabilir miyim?

- Buyurun hoca.

- 1. Uyguncaklı düdüğün damağı

soğuk pireslense.

- Sıcak suda kaynatılsa, pireslense

- Kızdırılmış demirle dağlansa, pireslense

Uyguncaklı düdüğü de sipsi boruya bitişik yapıyor. Bu sipsi bölümünü kesip atalım. Boru kısmı kalsın. Burdur sipsisini Uyguncaklı borusuna takalım. Ustalar yaptıkları uyguncaklı düdüğün sipsisini elleri ve bazı araçlarla sıkıştırdılar. Hiçbir sonuç alamadılar. Sıcak suda sipsi kaynatıldı. Pireslendi iyi bir sonuç alınamadı. Kızdırılmış demirle dağlanarak pireslendi diğer denemelerden iyi iyi. Uyguncaklı düdüğün sipsini kesmeyi düşündük.

- Kazım usta: Dündüğün sesi bozulur.

Hüseyin Usta: Aynı kalınlıkta aynı uzunlukta sipsi kullanırsak ses bozulmaz.

Dündüğün özüne dokunulmaz. İki usta iyice tartıştılar. Bir ara bana yöneldiler. Ben görüş bildirmediğim. Tarafa girmek istemedim. Taraf olmak istemedim.

- Kazım'cığım "boruya bitişik" boru ile birlikte sipsi taktığımız uyguncaklı düdükte ise sadece sipsi bozulur. Onu da yeniden yaparlar. Uyguncaklı düdüğün bir tanesini kestik kestiğimiz sipsi kalınlığında uzunluğunda bir sipsiyi Uyguncaklı düdüğün borusuna taktık. Önce Hüseyin Usta çaldı. Sesin bozulmadığını gördük dinledik.

- Gördün mü bozulmadı.

- He len doğru.

Kazım Usta sonucu görüp katılınca ben de bir kağıda yazıp sakladığım görüşümü açıkladım. Meke Çatakbağyakası uyguncaklı düdüğüne Burdur sipsisi takmak en iyisi. Neden takılsın Burdur sipsisi?

- Burdur sipsisi her an çalınmaya hazır bir sipsidir.

- Çalındıkça pişer. Kalite artar.

Burdur sipsisi'nin damak altına sarılmış "5-6 sarım" akort sarımı vardır. Akort daha iyi yapılıdır. Daha kalıcı olur. Akort sarımı boruya doğru indirilirse ses pestleşir "kalınlaşır." Akort sarımı yurkariya doğru damak kısaltılırsa ses inceler.

Muğla Meke köyü Çatakbağyakası Uyguncaklı düdüğünün bozulan sipsisinden dolayı boru da atılıyordu, şimdi boru kurtarılmış oluyor.

Bağyakalı Memduh Usta.

- "Hoca bana 5-6 tane Burdur sipsisi gönderir misin?"

- Olur ustam. Olur. Neden olmasın, demiştim. Burdur sipsilerinden Meke Köylü Mustafa Bozdağ'a göndermeyi planladık.

Uyguncaklı'nın özüne dokunmadan, orantıklığını bozmadan, yüz yıllardan bu güne süzülüp ge-

len, zamanın yıpratmasına boyun eğmeden bizim olan, daha iyi hale getirmek için.

Uyguncaklı kesilmeden damak altına ince bir bıçak konarak ısıtılmış bir yassı demirle damağın dağlanarak işlenmesi;

Uyguncaklı kesilerek aynı kalınlıkta aynı uzunlukta bir Burdur sipsisi takarak çalınması, uygun görülmüştür.

Uyguncaklı düdüğün dinleyen izleyen bir kişi ilkel bir müzik aleti olduğu hakkında kararını savuruverdi.

Uyguncaklı düdüğün üzerinde beş delik bulunmaktadır. Altta delik yoktur. İlkel bir sazımız "otkü sazımız" değildir. Pentetonik "beş sesli" dizi ile ilgili olmalıdır. Çünkü eski dizimizdir.

Uyguncaklı düdüğü gösterdiğim çevrelerde, demek ilkel kalmış; geliştirilmemiş; üzerinde durulmamış gibi cümleleri hemen duyarsınız. Nerede kalmış otantıklığı bozulmamış, tüm zamanlara, tüm çalanlara bin yıllardır direnmiş dayanmış gelmiş denemiyor.

Biliyorlar ya.

"Türk çalgılarının ilkel olup olmadığı ilk belirtisi, o çalgının musiki sisteminin seslerini tam olarak verip vermemesi ile anlaşılır. Diğer faktörler tali derecede kalır ki bunlar çalgıdaki ses renginin diğerleri ile uyumlu olup olmadığı ambi-tüsünün (ses alanı) sınırları vs. gibi hususlardır."¹¹

Bugüne taşıyan, bugünü yaşatan, geleceğe aktaran Mekeli, Çatakbağyakalı ustaların önünde eğiliyorum. Sizlere selam olsun.

Not Bu çalışma kamera ile çekilmiş fotoğraf makinesi ile fotoğraflanmıştır.

Kaynak Kişiler:

İbrahim Etem Yağcı – Halk bilimci

Süreyya Uyar – Sanatçı

Mustafa Bozdağ Meke köyü

Memduh Yıldırım

Uyguncaklı Dündük Ustası Hatice Şahin.

UYGUNCAKLI DÜDÜK –III-

Hatice ŞAHİN ve Memduh YILDIRAN
(Muğla İli Yerkesik İlçesi Çatakbağyakası Köyü)

Uyguncaklı düdüğü için üçüncü araştırmamı yapıyordum. Birinci sefer başarısız, ikinci seferde, Çırpı eski muhtarı, Meke eski muhtarı, Çatakbağyakası muhtarı birinci aza ile gittiğimizden Hatice Şahin çekinik durumdaydı. Rahat değildi. Resmi davranıyor. Korku içindeydi. Açılmıyordu. Konuşmadı. Muhtar istiyorsa böyle olur der gibiydi. Bu bulunanlar yetmiyor gibi Hatice Hanım'ın damadı, kızı da Şahin gibi başında idi.

Orman mühendisi İsmail Durak kamera çekimini, ben fotoğraf çekimlerini yapıyordum. Bir türlü samimi bir ortam oluşmadan, gönül bağı kurulmadan baştan savma bir çalışma olduğundan üçüncü defa yollardaydım.

Çatakbağyakası Muğla'ya otuz kilometre uzaklıkta bir köy. Akşam Sabri Barut'a Memduh Yıldırım'a, Memduh'un yengesi'ne telefonla geleceğimi yarını bana ayırır mısınız dedim.

Sabahın sekizinde köydeydim. Çantalarımı omuzladım Memhud Yıldırım'ın evini sordum yürüdüm. Biraz sonra iki kişi kara saban yapıyorlardı. Onların fotoğraflarını çektim. Hoşbeş ettim. Bir baktım Memduh kahveye geliyor.

- Hoca hoş geldin.

- Hoş bulduk.

- Erkencisin.

- İşimiz çok Memduh'um.

- Bitiririz yahu.

Memduh Usta kahveye yöneldi.

- Hayır. İşimiz bitmeyince yemek içmek yok. Ben bu köyde birkaç gün kalmak için hazırlıklı gitmiştim. Yü-küm ağırdı. Büyük çantayı ustam aldı, ben diğerlerini omuzladım, doğruca evdeydik.

- Sabri Barut nerede usta ?

- Hoca ona bi şey oldu.

- Ne oldu ?

- Çalıyorum. Artık bundan sonra vara yoğa çalmayacağım diyor.

- Yükünü yükseğe mi yığıyor?

- Hocam sinirsel oldu sinir sel.

- Aaaa ! Aaaa! Nere gitti bunlar.

Bir yere de gitme demiştim. Baksana

kalkıp gitmiş.

Oradan bir bayan.

- Memduh onlar hacı yemeğine git-tiler.

- Nereye? Gerid'e

- Ya ! öylemi?

Böyle olmaz. Bu yapılmamalı diye söyleye söyleye evin yolunu tuttuk.

Çatakbağyakası dağın yamacında. Hiç toprak basmadan, taş bas bas gidiyorsun. O doğanın sarplığına uyum göstermişler. Uymuşlar.

Beni en çok çarpan düdüğün adı. Kemik düdüğü, kargı düdüğü, dilli düdüğü gibi, düdüğü adlarına Uyguncaklı düdüğü de eklenmişti.

Uyguncaklı düdüğü. Bir birine uyan. Birbiri ile anlaşan, birbirine yakın olan ama bir birinin aynı olmayan, birisi 5 delikli, birisi deliksiz olan düdüğü.

Biz çift düdüğü çalarız. Böyle daha güzel oluyor. Daha tatlı geliyor. Böyle görmüşüz evelinden. Böyle böyle öğrenmişiz. Böyle çalıp gideriz.

Delikli düdüğü havaları çalarız. Havalara da güzel olur. Uyguncak ise delikliye uyar. Uyguncaklı'nın boyu delikli düdüğün son deliği kadar olmalıdır. Uyguncak üstten 4 delikte uyar ötekine. Bir olur. Birlikte öterler. Bu düdüğüde 7-8 tane hava çalarız. Bu havaların adı yoktur. Bu havalara oynanmaz.

Hatice Hanım bu sefer çok samimi çok can, çok dost davrandı.

- Hocam bu düdüğü benim gençliğimden buyana duruyor. Hiç bozmadım. Ben bunları bir ormanın arkasına saklanır delikanlılardan saklı çalardım.

Bu düdüğüleri Gerit'te çalanlar vardı. Artık git gide azalıyor. Bu köyde de az kaldı.

- Tütün kırmaya gidince kızlarla bir kenara çekilir düdüğü çalardık. Diğer tarlalardan erkekler aşka gelir hava-ya tüfek sıkarlardı.

- Varlığını belirtirdiniz öyle mi?

- Kız kıza, kız erkeğe karşı karşıya gelir Uyguncaklı düdüğüde atışır mıydınız?

- Bizim köyde kadın çalarmış, erkek çalarmış fark etmez. Her kim olsa isteyen başarabilen çalar. Bizim köyde Uyguncaklı düdüğü beş deliklidir. Doğ-

rusuda budur. Ama Meke'de, Mustafa Bozdağ altı delik açmış. O zurna çaldığı için bir delik daha açmış olabilir. Doğrusu bu.

Uyguncaklı düdüğün boyu uzun, alta deliği yoktur. Onun için fazla hava çevrilmez. Uyguncaklı düdüğüde çalınan havaların sözleri yoktur. Bu havalara sözsüzdür.

Hatice Hanım'ı iyi izliyordum. Sağlam bir kulağa sahipti. Belki de en iyi usta idi. Akort yaparken la veya re sesine Uyguncağı ayarlıyordu. "Akort ediyordu." Akordu damak altına yerleştirilen keçi kılları ile aşağı yukarı çeke-rek yapıyordu.

Hoca bizim damaklar derin açılıyor çalabilmek için düdüğüleri ağzımıza çok sokmamız gerekiyor. Bu düdüğülerin belli havaları vardır hep onları çalarız. Bu düdüğüler özellikle keçi güderken, tarlada çalışıp didinirken çalınır. Akşam celesenince de iyi olur hani.

Uyguncaklı düdüğüde çalınan parçalar bir Ormancı Türküsü'ne Kerimoğlu, Muğla Zeybeği'ne çok yakın durmuyordur.

Bir ara köyün adından dolayı Burdur, Dirmil, Çatak Köyü yörükleri ile akraba olurlar mı diye düşündüm.

Doğru veya yanlış, ilk söyleyen algılanıyor, bir konuda.

- İlkel bir müziktir. Halkın ürettiği sazla, halkın ürettiği türkünün ilkel olabilmesi için kullandığı dizideki seslerin eksik üretilmesi, diğer deyişle eksik çalınması gerekmez mi? Melodi düdüğünden beş delik. Kapalı olarak tutulunca bir ses daha toplam altı ses üretiliyor.

Şimdi dönelim, sipsilide altı delik, kargı düdüğüde altı delik, kemik düdüğüde altı delik, Ramazan Güngör'ün Üçtelli bağlamasında altı perde, Hayri Dev'in üçtelli bağlamasında altı perde, Süreyya Uyar'ın üçtelli bağlamasında altı perde, bir de Burdur Kozağacı'ndan örnek verelim Şakir Özyurt ustanın üçtelli bağlaması altı perdeli. Tesadüf olmamalı, ilkel olmamalıdır. Ama yine de müzikologlar araştırmalı incelemelidir.

- "Yerli halkın müziğidir."

“Romalıların, Bizanslıların, Lidyalıların, Kayralıların.”

Anadolu’yu yazan tarihçiler Anadolu’nun nasıl yurt edenildiğini bize açık, açık yazarlar. Anadolu’yu yurt eden Türkmen kadınları at üstünde, sırtında çocuğu, elinde kılıcı, başında yaşmağı, kocasının yanında çarpışa, çarpışa yurt etmiştir. Tabi, siz, erkeklerin nasıl çalıştığını düşünün.

Bir savaş tarihçisi aynen anlatıyor. “Sınır boylarında Türk Yörük çadırlarında hareketlenme başlayınca Rum ülkesinin yerli halkı hemen batıya, batıya kaçarmış.” “Batı sınırındaki bölgelerde ise Bizanslılar, Türkmenlerle savaşıp kazandıktan sonra bile, bu yörelerin halkını çoğu zaman birlikte götürüyorlar ve bir nevi no man’ sland (insansız bölgeler) yaratıyorlardı; böylece Türkmenlerin önemi bir o kadar artıyordu. Ancak bazen Selçuklularda bu yerli Rumları topluyor ve emniyetlerini sağlayacak önlemler almak koşullarıyla başka bölgelere yerleştiriyorlardı.¹² “Türkleşmenin yararına gelişmeler olduğu kesindir. Türklerin yerli halk grupları içinde eridikleri hiç görülmemektedir. Zaten bu durum, Türklerin bölgede egemen olmalarını açıklamakta da yeterli bir kanıttır.”¹³

“Bu bağlamda bir taraftan, Türklerin iyice yerleştikleri yörelerde toprak sahibi Rum köylüsünün hemen hemen kalmadığını anımsamamız gerekir. (Bu olgu Ermeniler için belki daha az geçerlidir.) Büyük toprak sahipleri ya orada bulunmadıklarından ya da Türklerden kaçtıklarından, onların topraklarında çalışan köylüler, orada hiçbir aracı olmaksızın fatihlerin egemenliği altına girdiler ve doğal olarak kendi mülkleri olan küçük çiftlikleri yeniden kurma gibi bir olanak da çıkmadı.”¹⁴

Bizanslılar sınırlarda yaşayan halkını korumak için kaleler yaparak orada koruyorlardı.

“Türkmenler ise, fiziki olarak kent dışında yaşıyorlar toplumun ve kültürün de dışında kalıyorlardı; daha doğrusu geniş anlamıyla bir başka kültürü olan bir başka toplum oluşturuyorlardı.”¹⁵

Savaşların kendine göre bir mantığı vardır. Eğer bana toprak, ot, su, hava, değirmen, ev lazımsa ne gerekirse yapılır.

Uzatmadan gezinmeden kırsal kesimde yani Çatakbağyakası’nda, Meke’de, (Gerit’te) yerli bir halk yoktur. Varsa, varsa şehrin içinde vardır belki. Rum evlerini, Rum mahallesini bilenler anlatsın.

- Antik müziktir. Antik çağdan hangi müzik, hangi müzik aleti günümüze ulaşmıştır ki? Bu köy halkının Orta Asya kökenli mi? Yerli mi? Diye bir tartışmaya girilmez. Ben yine de erkeklerinin tiplerini görmemiz için fotoğraflar çektim. Yorumu sonucu sizlere bırakıyorum.

Bu çevrede üretilen H. İlker Altınsoy tarafından derlenmiş ve kitaplaştırılmış 1660 maniyi taradım. Sonuç şu:

“361

Develer katar katar

Çilbiri suya batar

Kız oğlanı sevince

Ana bubaya kim bakar.”

Günlük yaşamında keçisini güdüyor, devesini katarlıyor, seviyor, seviliyor yörükçe.

“129

Çıkar dağ başına gaval öttürü

Çoban köpeğine koyun güttürü

Zordu kız evinden kız olmak

Adamın başına kök söktürür.”

Kavalını “düdük, tüydük” öttürüyor. Obua çalmıyor, Gı-dı – Embübu çalmıyor.

“147

Mendilim var neyleyim.
Gendim gurbet ildeyim
Yar yeni habar göndermiş
Bu yaz başı sahildeyim.”

Yaylacı, güzleci, sahilci bir toplumuz, sahildeyiz. Sahile buyurun Uyguncağı çalalım.

“ 389

Saçları süzüm süzüm
Geliversin badem gözlüm
Yollarımız ayrılrsa da
Gönlümüz bir bizim.”

Yüz, yüz yapısını incelediğim Çatakbağyakası halkı çekik gözlü cıkık yanaklı idi. Muhtar Hatice Hanım'ın damadı.

“391

Siyah saçı ormez(le)
Beni sene vermez (le)
Gel koçalım beraber
Garanlıkta gözmez (le)

Almaz(la) vermezle, tutmaz (la) teke yöresinin ® siz sözcükleri dillerinde.

“568

Havızımız va balıklı
Gunduram va galıplı
Bi güvendiğim sendin
Sen de oldun yavıklı”

Bi bak, bi kalk, bi dön. İ.S 600 yıllarında oğuzların yavılandığını Arap coğrafyacıları açık açık yazırlar.

Bi deyive gali. İşte bunlar böyle Ha sahi kim bunlar

“ 579

Bağyaka bir dağ içinde
Gülü var bir bağ içinde
Bağyakadan yar sevenin
Yürekleri yağ içinde.”

Çatakbağyaka gerçekten de dağ içinde

“625

Çam çalısından ağıl olmaz.
Cavır gızından gadın olmaz
Cavırın gancından olsa bile

Götünde bok eksik olmaz”

İşte varında siz düşünün yerli olsa kendi kendime dermi dersiniz?

Emeğine sağlık İlker Hoca, siz yazdınız biz okuduk.

Oğuzlar, yani biz Türkmenler, yani yani biz Yörükler Türkülere, yazılmamış tarihimizi Türkülere, masallara, manilere yazdığımız gibi motif (yangis) la renkle kilimlere de yazmışızdır. Girdiğim her evde kilimlere, çuvallara, beşik örtülerine, heybelere, torbalara bakmayı unutmadım. Kilimlerin üzerinde 24 boyun hepsinin damgazı var.

Kazdağlarında Tahtacı Türkmenlerini araştırırken Tahta kuşları Öğretmen Ali Kudar kaz ayağı işaretini göstererek “Hoca biz üç oklardanız. Bu işaret biz tahtacıların işaretidir demişti. Bu üç okların işaretini Muğla ili Ula İlçesi Çürüş köyünde Mezarlarda, Cem evinde bulunan kilim ve çuvalların kenarlarında görmüş incelemiştim.

Memduh Yıldırım'ın eşinin bana hediye ettiği torbanın kenarında bulunan üç okların işaretini söylemeden çaktırmadan araştırıyordum. Öğleden sonra Memduh Yıldırımın oğlu “Hoca torba'nın kenarında bulunan işaretin üzerinde duruyor soruyorsun. Biliyosundur dedi.

- Yok yok. Pek anlamam dedim.

- Hocam o işaretler üç okların işaretidir.

Dedi ve olayı bağladı.

Çatakbağyakası köylüleri kültürleri Oğuzların üç oklar boyundandır. Tanıklar söylüyor.

Derlediğim bir kaç söz;

Fıtık, sipsi, hotluk, sıbızgı.

Hofay havası.

Evlere kuşu, Türkü ve oyun havası

Gerit (O bölgede bulunan üç köyün adı)

Gerit

“ Evlere kuşu yuva yapmış başıma

Gelin okun gabirimim taşına

Gızlar ayrılık olmuş

Buda geldi başıma

Memduh Yıldırım

Uyguncağı düdük adıyla, varlığıy-

le öz Türkçe olarak yaşamaktadır. Yaşayan insanlar bu düdüğün gerçek sahipleridir. Şahitliği, sahipliği kendileridir. Varsın densin ilkel bir müzik, daha da desinler, yerli halkın müziği. Çalan, çığırın, söyleyen, yaşamında kullanan biziz. Çatakbağyakalı ustalara, Çatakbağyakalı Yörüklere selam olsun.

İlkel olmasını düşünmeden, yerli halkın müziği diye düşünmeden, geçmişten bugüne getirilmiş olun bu düdüğü, bu melodileri yaşatanlar varolun.

Uyguncağı düdük

Kaynak Kişiler:

1. H.İlker Altınsoy
2. İ.Emem Yağcı
3. Hatice Şahin
4. Memduh Yıldırım
5. Köy Muhtarı
6. Birinci aza
7. Önder Çırpıköyü Eski Muhtarı Süreyya

Uyar

8. Meke Köyü eski Muhtarı Mustafa Bozdoğan

Dipnotlar

- 1- Derşipikel dergisi
- 2- Berna Tunçer Eskiçağ Kilikia çalgıları-Sayfa:34
- 3- Berna Tunçer-Eski Çağ kilikia çalgıları-sayfa:34-35
- 4- Belkis Dinçol –Eski Önasya ve Mısır'da Müzik Sayfa :15
- 5- A.G.E.Sayfa: 61
- 6- Mahmut Ragıp Gazimihal-Türk Nefesli Çalgıları Sayfa 30-31
- 7- Berna Tunçer- Eskiçağ kilikia çalgıları-Pan yayıncılık 2005:İstanbul-Sayfa :36
- 8- Cenk CELASİN-Orta Tunç Çağından Roma Dönemi'ne Anadolu Müzik Kültürünün Analizi,Doktora Tezi,İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,sayfa 100, İstanbul,Ocak 2007
- 9- Türkçe sözlük Sayfa 159
- 10- Prof Dr İsmail Ersevimi –Pastet by to-comments
- 11- Emem Ruhi Üngör “Türkçe Çalgılar.” Uluslar arası tarihte Anadolu Müziği ve çalgıları sempozyumu Sayfa: 35
- 12- Claude Cahen Osmanlıdan Önce Anadolu sayfa: 102
- 13- A.G.e Sayfa: 104
- 14- A.G.E. sayfa 132
- 15- A.G.E. sayfa: 148
- 16- H.ilker Altınsoy Musla manileri mani numaralarını yaz

Emek Harcayanlar

1. İsmail Durak Orman Mühendisi
2. Nil Dilek Özbedel
3. Özkan Özbedel
4. Şoför Mehmet Barut
5. Şoför Ali Barut

Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret Uluslararası Sempozyumu

**Harran Üniversitesi, Şanlıurfa Belediyesi
ve Motif Vakfı işbirliğinde gerçekleşti...**

Harran Üniversitesi, Şanlıurfa Belediyesi ve Motif Vakfı işbirliğinde düzenlenen “Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret Uluslararası Sempozyumu” 27-28-29 Nisan 2012 tarihlerinde Şanlıurfa’da gerçekleşti.

Harran Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İbrahim Halil MUTLU, Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. Eşref FAKIBABA, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sanayici – İşadamı M. Zeki BAYKAL, İl Protokolü, Üniversite mensupları, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyeleri, sempozyum katılımcıları, basın mensupları ve öğrencilerin iştirak ettiği 13. Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu’nda düzenlenen coşkulu bir açılış töreni ile başladı.

Konu ile ilgili katılımcıların bildirimlerinin yer aldığı Uluslararası Sempozyumda dünya genelinde

de iktisat ve ticaret kavramının halk kültürlerine yansımaları üzerine değerlendirmelerde bulunuldu ve olumsuzluklara karşı çözüm ve önerilerin değerlendirilmesi yapıldı.

Harran Üniversitesi, Şanlıurfa Belediyesi ve Motif Vakfı işbirliğinde gerçekleşen Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret Uluslararası Sempozyumu’na yurt içinden ve yurt dışından 141 bilim adamı iştirak etti.

Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sanayici - İşadamı M. Zeki BAYKAL açılış konuşmasında; “ Sayın Rektörüm, Sayın Belediye Başkanım, Kurum ve Kuruluşların değerli temsilcileri, Çok değerli Öğretim Üyeleri, Değerli Basın Mensupları. Harran Üniversitesi Şanlıurfa Belediyesi ve Motif Vakfı işbirliğinde düzenlenen “Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret Uluslararası Sempozyumuna”na hoş geldiniz. Öncelikle, bizleri onurlandıran ka-

tılımınızdan dolayı teşekkür ediyorum. Motif Vakfı kuruluş amacı; Türk folklorunu bilimsel ve sanatsal açıdan araştırmak, incelemek, sergilemek ve dünya ülkelerine tanıtabilmek odaklı kurulmuştur. Etkinlik alanlarımız; "Motiflerle Anadolu Kültür Şöleni", "Halk Bilim Ödül Töreni", "Halk Bi-

lim Sempozyumu", Motif Dergisi, Motif Sempozyum Kitapları ve Motif Akademi Dergisiyle teorik boyuta da uzanan çalışmalar yapılmaktadır. Halk kültürü alanında, uygulamaya dönük yatırımların yanında teorik anlamda da yatırımlar yapılması gerektiğinin bilinci ve anlayışla, her geçen gün, daha büyük kitlelere ulaşabilmeyi hedefledik. Bu güne kadar, başta Kültür ve Turizm Bakanlığımız olmak üzere Türkiye genelinde farklı bir çok üniversitemizin işbirliğinde Halk Kültürümüzün korunup yaşatılmasına yönelik önemli konuları ele alan Halk Bilim Sempozyumları gerçekleştirdik. Tüm bu akademik çalışmalarını yurt içinden ve yurt dışından 2.000'e yakın akademisyen ile gerçekleştirdik ve her bir sempozyumun bildirilerini kitap haline getirerek gelecek nesillere kaynak eser olarak bırakıyoruz. Değerli konuklar, bu gün ise 13. Motif Halk Bilim Sempozyumları kapsamında Motif Vakfı yine bir ilke imza atarak Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret konusunu ele alarak böylesi anlamlı bir sempozyumu düzenlemiş bulunuyor. 2 gün boyunca sürecek olan bu sempozyumda ulusal ve uluslararası siz değerli akademisyenler tarafından sunulacak olan bildiriler ile yapılacak olan tartışmalar, sempozyumun hedeflediği amaca ulaşmasını sağlayacaktır. Değerli konuklar, Motif Vakfı'nın Türk Halk Bilimine hizmeti, sizlerden aldığı güç ve destekle sürecektir. Sözlerimi bitirmeden önce, Motif Vakfı'na verdikleri desteklerden dolayı Harran Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. İbrahim Halil MUTLU'ya, Şanlıurfa Belediye Başka-

nı Sayın Eşref FAKIBABA'ya, üniversitenin çok değerli öğretim üyelerine, Onur Kurulu, Düzenleme Kurulu ve

Motif Vakfı Yönetim Kurulu üyelerimize, Sayın Sabri KÜRKCÜOĞLU'na ve Sağlık Kültür Spor Daire Başkanı Sayın Mustafa DEVECİ'ye, sempozyumun gerçekleşmesinde emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Bilimi, yaşamımızla bütünleştirme imkanı sunan daha nice etkinliklerde birlikte olabilmek umuduyla sizleri saygı ve sevgiyle selamlıyorum.” dedi.

Harran Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İbrahim Halil MUTLU ve Şanlıurfa Belediye Başkanı Sayın Dr. Eşref FAKIBABA sempozyum açılış konuşmalarında Sempozyumun konusu itibariyle Şanlıurfa için büyük önem arz ettiğini belirterek böylesi anlamlı bir çalışmaya öncülük ettiği için Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL ve tüm yönetim kurulu üyelerine teşekkürlerini sundular.

Açılış konuşmalarının ardından Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL, Harran Üniv. Rektörü Prof. Dr. İbrahim Halil MUTLU, Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. Eşref FAKIBABA, Harran Üniversitesi Sağlık Kültür Spor Daire Başkanı Mustafa DEVECİ ve Harran Üniversitesi mensubu Öğr. Gör. Sabri KÜRKCÜOĞLU'na plaket takdiminde bulundu. Ayrıca Harran Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İbrahim Halil MUTLU böylesi anlamlı bir işbirliği dolayısıyla Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sanayici – İşadamı M. Zeki BAYKAL'a teşekkür plaketi takdim etti.

Plaket takdimleri sonrasında star alan sempozyumda, Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret ana başlığından yola çıkılarak 1) İktisadi ve Ticari Tarih (Tarihte İktisadi ve Ticari Hayat, Vergiler ve Devlet Gelirleri), 2) Ticarete Örf-Adet-Gelenekler (Geleneksel Ticari Ahlak, Ticari Hukuk, Ticari İlişkiler), 3) Ticaret ve Sanatta Geleneksel Yapı ve Kurumlar (Esnaf Teşkilatı-Ahilik-İmece-Dayanışma-İktisadi Örgütlenme), 4) Halk Kültüründe Ticari Ürünlerin Üretilmesi, Depolanması, Pazarlanması ve Markalaşma, 5) Geleneksel Ticarete Nakliyat ve Ulaşım, 6) Geleneksel Ticaret Yapıları ve Mekânları (Bedestenler, Arastalar, Pazarlar, Çarşılar v.b.), 7) Halk Kültüründe Ölçü-Tartı ve Hesap Kavramları, 8) Geleneksel Üretici ve Esnaf Giyim – Kuşamı, 9) Ticari Ürünlerde Geleneksel Sanat ve Estetik Uygulamaların Katkısı ve Somut Olmayan Halk Kültürü Ürünlerinde İktisadi ve Ticari Sözler (Atasözleri, Deyimler Bilmeceler, Dualar, Yeminler, Nasihatler, Maniler, Türküler, Satıcı Sözleri) konuları 2 gün süresince derinlemesine tartışıldı.

Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret Uluslararası Sempozyumu, gerek katılım ve gerekse su-

nulan bildiriler açısından amacına uygun olarak gerçekleşen prestij çalışmalarından biri olarak halk bilim camiasına sunuldu. Özellikle katılımcıların sempozyuma olan ilgisi sempozyumun hedeflenen amaca ulaştığının göstergesi oldu. 2 gün süren sempozyum, 2 ayrı salonda 14 oturum halinde gerçekleşti. Sempozyum süresince, ulusal katılımcılar tarafından 68 sözlü bildiri sunuldu.

2 gün süren sempozyum süresince; Prof. Dr. Metin TUNCEL “Türkiye’de Kuruluş Nedeni Ticaret Olan Şehirler”, Prof. Dr. Mukhtarkhan ORAZBAY “Çin Kaynaklarına Göre Tarihteki ‘İpek Yolu’ Üzerindeki Ulaşım ve Vergi Geleneği”, Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU “Şanlıurfa Halk Kültüründe Ölçü Tartı ve Hesap Kavramları”, Yrd. Doç. Dr. İlhan PALALI “Osmanlı Devleti’nde Ticaret Meclisleri ile Mahkemelerinin

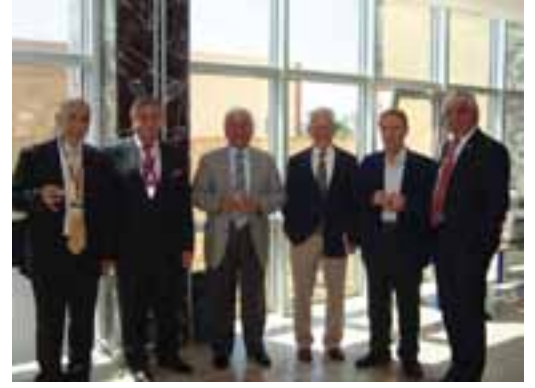
Kurulma Çalışmaları ve Urfa Örneği”, Araştırmacı Metanet AZİZGİZİ ALİ-YEVA “İktisat ve Ticarete Evrensel Denge Kuralı”, Seher KEÇE TÜR-KER “Evrensel Ölçü Altı Arpa Tanesi Bir Parmak”, Prof. Dr. Osman ÖZ-SOY “Yeni Nesil İletişim Araçlarının İş Ahlakı Üzerindeki Etkileri”, Prof. Dr. Gülgün KÖROĞLU “Sinop Ba-latlar Kilisesi Kazılarında Gün Işığında Çıkarılan 18-19. Yüzyıla Ait Anadolu, Avrupa ve Çin’den İthal Seramikler”, Doç. Dr. Metin ÖZARASLAN - Arş. Gör. Hicran KARATAŞ “Yaşayan Bir Mübadele Ekonomisi Örneği: Örüden Tutma Kardeşlik”, Yrd. Doç. Dr. Musa Yavuz ALPTEKİN “Trabzon’da Tica-ret Ahlakı”, Arş. Gör. Efe DURMUŞ “Bir Kazanç Yolu Olan Murabaha’dan Sosyo-ekonomik Bir Kavram Olan Maraba’ya”, Arş. Gör. Türker UYGUR

“İstanbul Mahkemesi 43 Numaralı Şer’iye Siciline Göre Gedik Sistemi-nin Uygulanma Şekilleri”, Doç. Dr. Kamile AĞGÜL “Ürün Tasarımında Geleneksel Sanat ve Güzelduyusal Uy-gulamalar Katkısıyla Yakalanabilecek Özgünlük”, Doç. Dr. H. Feriha AKPI-NARLI – Adem ÇOLAK “Geleneksel El Sanatları Ürünlerinde Markalaşma-nın Önemi”, Yrd. Doç. Dr. Elif ASLAN “Halk Kültürü Ürünlerinin Pazarlan-masında İnternetin Etkisi”, Arş. Gör. Pınar KARATAŞ “Geleneksel Ağaç Oymacılığı Sanatı Ürünlerinin İcracı, Satıcı ve Müşteri Bağlamında Kültürel Ekonomik Değeri ve Geleneksel Alış-veriş Teknikleri”, Öğr. Gör. Sabahattin TÜRKOĞLU “Surnameler’de ki Es-naf”, Arş. Gör. Gülperi MEZKİT “Ge-leneksel El Sanatları Bağlamında Bul-dan Bezi’nin Markalaşma Sorunu”, Prof.

Dr. Fuzuli BAYAT “Sosyo-Ekonomik Bağlımlı Pazar Folkloru”, Dr. Kadri-ye ŞAHİN “Antakya’nın Ortak Yaşam Alanı: Uzun Çarşı’dan Geleneksel Yan-sımalar”, Yazar - Öğr. Gör. Nurettin ALBAYRAK “Türkiye Türkçesinde Atasözlerinde İktisat ve Ticaret”, Öğr. Gör. Emine Zafer ÖÇBE “Türk Hama-mı İşletmeciliğinin Dünü Bugünü”, Öğr. Gör. Erdal ALANCIOĞLU “Ka-palı Çarşıların Ticari Hayat Üzerinde-ki Etkileri: Şanlıurfa Kapalı Çarşı Örneği”, Arş. Gör. İskender YILDIRIM “Kültürel Miras Unsuru Olarak Yerel Ticaret Mekanları ve Kültür Turizmi”, Prof. Dr. Asım Günel ÖNCE - Doç. Dr. Sadettin PAKSOY “Osmanlı’da Ticari Hayatta Bedestenlerin Yeri ve Önemi: Gaziantep Örneği”, Doç. Dr. Adil CE-MİL “Şifahi Örneklerimizden Ticari İzler”, Yrd. Doç. Dr. İbrahim Ethem ARIOĞLU “Türk Halk Tiyatrosu’nun

Yeni İcra Ortamları Olarak Alışveriş Merkezleri (AVM)", Yrd. Doç. Dr. Sema SANDALCI "Eski Roma Komedi Eserlerinde Çarşı Esnaf Anlayışı", Yrd. Doç. Dr. Yüksel GÜNGÖR "Osmanlı'da Saraç Üreten Merkezlerden İstanbul Saraçhane Arastası", Okutman EMİNE GÖZEN "Al Ver Et-mah (Alış Veriş Yapmak)", Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN "Türk Masallarında Satıcı Tipi", Doç. Dr. Nesrin YILDIRIM "Zekat ve Namaz Saatlerinin İktisadi Anlamı", Yrd. Doç. Dr. Adem SAĞIR – Yrd. Doç. Dr. İbrahim YENEN "Bir Ölüm Sosyolojisi Denemesi Örneği Olarak İktisadi Hayata Mezarlıklardan Bakmak: Safranbolu ve Çevresinde Geleneksel Meslek Hayatının Mezartaşlarına Yansıması", Arş. Gör. Akife HALİLOVA "Masalda Esnaf ve Esnafın Masalı", Arş. Gör. Cevdet AVCI "Türk Atasözlerinde Borç ve Borçluluk", Araştırmacı – Yazar Abuzer AKBİYİK "Esnaf ve Sanatkarlarla İlgili Türküler ve Maniler", Yrd. Doç. Dr. Meral OZAN "Beypazarı Halk Kültüründe Geleneksel Ölçü ve Tartı Birimlerinin Dünü ve Bugünü", Doç. Dr. Tahir ORUCOV "Azerbaycan Latife ve Atasözlerinin Özellikleri, Onlarda Ticari İlişkiler", Doç. Dr. Seyfeddin RZASOY "Oğuz Ata Sözlerinde Ticari Ahlak ve Davranış Modelleri", Yrd. Doç. Dr. Salih OKUMUŞ – B. Semiha BAHÇEÇİ "Tanzimat Hikaye ve Romanlarında Seyyar Satıcılar", Dr. Doğan KAYA "Aşık Edebiyatında Esnaf ve İş Destanları", Dr. Qalib SAYILOV "Azerbaycan Aşık Şiirinde Ticari Kavramlar", Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ "Urfa ve Çevresindeki Sikkelerin Yerel Tarih ile İlişkileri", Doç. Dr. Kazım PAYDAŞ "Eski Türklerde Ticaret", Gazeteci – Ressam Ekber YEŞİLYURT "Halk Kültüründe İktisat ve Ticarete Ağırlık Ölçüleri", Dr. Mehmet TURMUŞ "Halk Edebiyatında Para ve Hayır-Dua Modeli", Arş. Gör. Nilgün TÜRKMEN "Hac Folklorunun Ekonomiye Yansımaları", Araştırmacı Özlem AYDOĞDU RENDE "Türkülerde, Ölçü, Tartı ve Hesap Kavramları", Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK "1844 Tarihli Halep Nüfus Defterine Göre Urfa'da Gayr-i Müslim Nüfus ve Sanatları", Doç. Dr. Ulvi KESER "Mücadele Yıllarında Kıbrıs'ta Ekonomi, Ticaret Hayatı ve Nacak Gazetesi", Yrd. Doç. Dr. Tülin ÇORUHLU "Maddi Kültür Varlıkları Işığında Ortaçağ ve Sonrasında Geyve'nin Ticari Önemi", Uzman Arkeolog Seçil KOCA "Anadolu'da İlk Kayıtlı Ticaret Sistemi", Öğr. Gör. Mustafa ŞİT "1. Dünya Savaşı Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu İle Almanya Arasındaki Ticari İlişkiler (İthalat-İhracat)", Uzman Ahmet AYTAÇ "Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, Ehl-i Hiref Teşkilatı ve Dokumacılıkla Alakalı

Bazı Belgelere Dair", Prof. Dr. Muammer GÜL "Tarihi ve Dini Bağlamda İslam ve İktisadi Gelişme", Yrd. Doç. Dr. Süleyman ÜNÜVAR "Milli Mücadele Döneminde Anadolu'da Ticari Hayat", Yrd. Doç. Dr. Nurcan YAZICI METİN "Dünya Fuarlarında Osmanlı İmparatorluğu", Dr. Mehmet Emin ÜNER "Urfa Gümrük Defterlerine Göre XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Urfa'da Ticaret", Dr. Serkan HAVERİ "Çağdaş Ortamda İlmi Sonuçların Ekonomiye Tatbikinin Felsefi Boyutları", Prof. Dr. Taciser ONUK – Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI "Geleneksel El Sanatlarımızın Yerel Kalkınmada ve Ekonomideki Yeri ve Önemi", Yrd. Doç. Dr. Zuhul GÜLER – Derya ÇIRAKOĞLU – Hacer AKÜLKÜ "Ahilik Kültüründen Yansımalar: Mudurnu Örneği", Yrd. Doç.

Dr. Mustafa ÇAPAR “Mübadelenin Son Örnekleri Çerçilik ve Bohçacılık”, Yrd. Doç. Dr. Anzavur DEMİRPOLAT - Yrd. Doç. Dr. Sıtkı YILDIZ “Modern Ticari Yaşamada MÜSİAD Üyesi Esnafın İş Ahlakı: Denizli Örneği”, Dr. Şirin YILMAZ ÖZKARSLI “Ahiliğin Günümüze Yansımaları: Bepazarı Örneği”, Dr. Meleyke MEMMEDOVA “Halk Oyun ve Temaşalarında Sosyal Yardımlaşma ve Gösteri Yapanların Hakkının Verilmesi”, Gazeteci - Yazar Mehmet Yaşar DURU “İktisadi ve Ticari Hayatın Şekillendirdiği Bir Mekan: Oda ve Oda Geleneği”, Yrd. Doç. Dr. Cihan SELEK ÖZ – Arş. Gör. Özge Alev SÖNMEZ – Arş. Gör. Abdulkadir ALTINSOY “Ahi Teşkilatlarının Çalışma Hayatını Düzenlemedeki Rolü”, Yrd. Doç. Dr. Erol EROĞLU – Yrd. Doç. Dr. Yavuz KÖKTAN “Ahilik Kültürü ve Günümüz Türk Halk Kültürüne Yansımaları”, Yrd. Doç. Dr. Taner AKÇACI – Arş. Gör. İlbey ÖZDEMİRCİ “Ahilikten Meslek Kuruluşlarına Yapısal Bir Dönüş”, Yrd. Doç. Dr. Gökhan Tarıman CENİKOĞLU “Ahilikten Yarenliğe Yardımlaşma ve Dayanışma Ruhu”, Yrd. Doç. Dr. Halit KARATAY “Ahilik Öğretilerinin Esnaf-Müşteri İlişkilerine Yansımaları”, Dr. Irina YUZVYAK “Halk Ticaret Sanatında Deyimler ve Atasözleri: Rolü ve İşlevi”, Prof. Dr. İsmet ÇETİN “Geleneksel Tiyatrodaki Ticari Hayat ve

Tüccar Tipi”, Doç. Dr. Türker EROĞLU – Dr. Selçuk Kürşad KOCA “Türk Halk Kültürünün Doğrudan Veya Dolaylı Olarak Ticarete Kullanılması”, Doç. Dr. Aziz ELEKBERLİ “Azerbaycan Folklorunda Deve ve Devencilikle İlgili Deyim ve Rivayetler”, Yrd. Doç. Dr. Kadir ÖZDAMARLAR “Kayseri Esnafları Arasında Somut Olmayan Halk Kültürü Ürünlerinde İktisadi ve Ticari Sözler (Atasözleri, Deyimler, Bilmeceler, Dualar, Yeminler, Nasihatler, Maniler, Türküler, Satıcı Sözleri)”, Prof. Dr. Tülay UĞUZMAN “Türk Halkının Zenginlik - Yoksulluk ve Tutumluluk – Savurganlık Konularındaki Algılamalarının Atasözlerindeki Yansımaları”, Prof. Dr. Kamil HUSEYNOĞLU “Oğuzların Sosyo-Ekonomik Düzeninin Halk Edebiyatına Yansımaları”, Doç. Dr. Halil AGAVERDİ “Azerbaycan Halk Edebiyatında Ticari Dürüstlük Konsepti”, Araştırmacı – Yazar Nizami Muradoğlu MURADOV “Memmed Araz Şiirlerinde İktisadi İlişkilerin Folklor Kaynaklarına Yeni Bakış” konu başlıklı bildirimlerini sundular.

Özverili çalışma ve yoğun emeklerle sempozyuma hazırlanan Sempozyumun Onur Kurulu Başkanı, Prof. Dr. Gökhan ÇETİNSAYA (Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı) oldu.

Sempozyum Onur Kurulu'nda; Celalettin GÜVENÇ - Şanlıurfa Valisi, Ahmet Eşref FAKIBABA - Şanlıurfa Belediye Başkanı, Prof. Dr. İbrahim Halil MUTLU - Harran Üniversitesi Rektörü, Prof. Dr. Dursun KOÇER - İstanbul Kültür Üniversitesi Rektörü, M. Zeki BAYKAL - Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı yer aldı.

Sempozyum Bilim Kurulu'nda: Prof. Dr. Kemal ABDULLA (Bakü Slavyan Üniversitesi Rektörü), Doç. Dr. Kamile AKGÜL (İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi), Prof. Dr. Ziyat AKKOYUNLU (Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi), Doç. Dr. Işıl ALTUN (Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Doç. Dr. Tudora ARNAUT (Taras Sevcenko KİEV Milli Üniversitesi), Prof. Dr. Erman ARTUN (Çuku-

rova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN (Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. Toktamış ATEŞ (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi), Prof. Dr. Yusuf BAYRAKTUTAN (Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müd.), Doç. Dr. Ekrem BEKTAŞ (Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. Ömür CEYLAN (İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. Salim CÖHCE (İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. Fikret DEĞERLİ (İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı), Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ (Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. Can ETİLİ ÖKTEN (İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı), Prof. Dr. Suat GEZGİN (İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi), Prof. Dr. Ahmet KALA (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi), Prof. Dr. Dosay KENJETAY (Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi), Doç. Dr. Murat KIYILAR (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi), Prof. Dr. Enver KONUKÇU (Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. M. Zeki KUŞOĞLU (Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi), Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN (Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi), Prof. Dr. Sarah MOMENT ATIS (Wisconsin Üniversitesi – ABD), Prof. Dr. İrfan MORINA (Priştina Üniversitesi), Prof. Dr. Tuba ÖKSE (Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Doç. Dr. Mehmet ÖNAL (Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK (Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. Suphi SAATÇİ (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Rektör Yardımcısı), Prof. Dr. Ahmet Güner SAYAR (İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi), Prof. Dr. Ewa SIEMIENIEC-GOLAS (Jagiellonian Üniversitesi), Prof. Dr. Kemal SILAY (Indiana Üniversitesi – ABD), Prof. Dr. Enis ŞAHİN (Sakarya Üniversitesi ve Türk Tarih Kurumu), Prof. Dr. Metin TUNCEL (İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Prof. Dr. Ahmet YILMAZ (Harran Üniversitesi Rektör Yardımcısı Ziraat Fakültesi) görev yaptı.

Sempozyum Düzenleme Kurulu'nda; Abuzer AKBIYIK (Halk Kültürü Araştırmacısı), Yazar Öğr. Gör. Nurettin ALBAYRAK (İslam Araştırmaları Merkezi), Yrd. Doç. Dr. Nedim BAYUK (Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi), Öğr. Gör. Ahmet Turan DEMİRBAĞ (İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi

Devlet Konsv.), Mustafa DEVECİ (Harran Üniversitesi Sağlık Kültür Spor Daire Başkanı), Öğr. Gör. Emine GÖZEN (Harran Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu), Öğr. Gör. Sezen GÜNGÖR (Namık Kemal Üniversitesi Saray Meslek Yüksekokulu), Necmi KARADAĞLI (Şanlıurfa Belediyesi Sosyal ve Kültür İşleri Daire Başkanı), Yrd. Doç. Dr. Mithat Arman KARASU (Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi), Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU (Harran Üniversitesi GAP Bölgesi El San. Araş. ve Uyg. Merk.), Yrd. Doç. Dr. A. Cihat KÜRKCÜOĞLU (Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Mehmet Emin MANCI (Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi), Yrd. Doç. Dr. Tahir ÖĞÜT (Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi), Yrd. Doç. Dr. Şevket ÖKTEN (Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Doç. Dr. Adem ÖLMEZ (Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Öğr. Gör. Haldun ÖZBUDUN (Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi), Yrd. Doç. Dr. İlhan PALALI (Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Doç. Dr. Kazım PAYDAŞ (Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi), Yrd. Doç. Dr. Ahmet TERZİOĞLU (Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi), Öğr. Gör. Sabahattin TÜRKOĞLU (İstanbul Ticaret Üniversitesi), Ekber

YEŞİLYURT (Gazeteci Ressam), Fevzi YÜCETEPE (Şanlıurfa Belediyesi Başkan Yardımcısı) görev aldı.

Sempozyum Sekreteryasında ise; Sacide GÜNGÖR (Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı) görev aldı.

Sempozyum etkinlikleri kapsamında Harran Üniversitesi tarafından düzenlenen kokteyl ile Şanlıurfa Belediyesi tarafından düzenlenen ve Yıldız Sarayı Konuk Evi'nde gerçekleşen Sıra Gecesi organizasyonu renkli görüntülere sahne oldu.

Prof. Dr. Can ETİLİ ÖKTEN, Abdullah BALAK, M. Zeki BAYKAL ve Şanlıurfa Belediye Başkanı Eşref FAKIBABA'nın türkülere eşliği ile daha da coşkulanan Sıra Gecesinde sempozyum katılımcıları gönüllerince türkü söyleyip halay çektiler.

Sempozyumun 3. günü gerçekleşen Göbekli Tepe ve Harran Gezisi, sempozyum katılımcıları tarafından yoğun ilgi gördü.

Halk kültürüne hizmette mesafelerin engel teşkil etmediğini bir sempozyumla daha kanıtlayan Motif Vakfı, gerçekleştirdiği her sempozyumu kalıcı kılmak ve yeni nesillere faydalı bir eser bırakabilmek amacıyla sempozyum bildirilerinin yer aldığı sempozyum kitaplarını Motif Vakfı Yayınları bünyesinde yayınlamaya devam etmektedir.

Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyeleri, Yükseköğretim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. Gökhan ÇETİNSAYA'yı Makamında Ziyaret Etti.

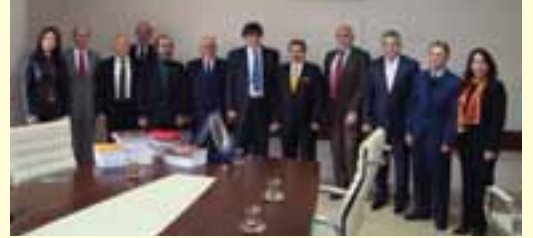
Yapılan ziyarette Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sanayici - İşadamı M. Zeki BAYKAL Motif Vakfı'nın yaptığı akademik çalışmalar hakkında YÖK Başkanı Sayın Prof. Dr. Gökhan ÇETİNSAYA'ya brifing vererek, vakfın akademik yayınları ve uluslararası sempozyumları konusunda açıklamalarda bulundu.

Toplantıya, Vakfı Başkanı Mehmet Zeki BAYKAL'ın yanı sıra, İstanbul Kültür Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Dursun KOÇER, İstanbul Kültür Üniversitesi Rektör Danışmanı Prof. Dr. Ömür CEYLAN, İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fikret DEĞERLİ, Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. M. Zeki KUŞOĞLU, Kocaeli Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Işıl ALTUN, Namık Kemal Üniversitesi Saray Meslek Yüksekokulu Müdür Yardımcısı Öğr. Gör. Sezen GÜNGÖR, İşadamı Mehmet Emin MANCI ve Motif Vakfı Halkla İlişkiler Müdürü Sacide GÜNGÖR iştirak etti.

Ayrıca heyette bulunan tüm akademisyenler, vakfın akademik çalışmaları ve bağlı oldukları üniversitelerin Motif Vakfı'na verdikleri desteklerle ilgili paylaşımlarda bulundu.

Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sanayici-İşadamı M. Zeki BAYKAL tarafından YÖK Başkanı Prof. Dr. Gökhan ÇETİNSAYA'ya günün anısına hatıra plaketi takdim edildi.

Heyet ayrıca Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu Başkanlığı'nı da ziyaret ederek, Federasyon Başkanı Sayın Prof. Dr. Kemal TAMER ile de görüşmelerde bulundu.

MOTİF, Dayanışma ve Kaynaşma Gecesi Gerçekleşti...

2011 yılını yoğun bir programla kapatıp, 2012 yılı faaliyetlerini aynı yoğunlukla devam ettiren Motif Ailesi, bu yoğun temponun arasında kendileri için zaman ayırmayı da ihmal etmedi.

Her detayı Motifli gençler tarafından hazırlanan Dayanışma ve Kaynaşma Gecesi, gençler için yoğun çalışmalarla geçen bir yılın yorgunluğunu atmak, gönüllerince eğlenmek ve birlik, beraberlik içerisinde hoşça zaman geçirmek için ideal bir organizasyon oldu.

Yönetim Kurulu üyelerinin, eğitimcilerin ve ailelerinde iştirak ettiği organizasyonda gençler, yönetici ve eğitimcileri ile el ele, omuz omuza halay çekip türküler söylediler.

Böylesi güzel bir organizasyonda bulunmanın memnuniyeti ve mutluluğu içerisinde tüm Motif Ailesi üyeleri birbirinden güzel türkülerle dilleniş, oyunlarla coştular.

Gençler, yaşadıkları bu hoş organizasyon sonrasında Motifli olmanın bir ayrıcalık olduğunu birebir yaşadılar ve yaşattılar.

Motif Vakfı, TRT Avaz “Kültür Harmanı” Programında...

TRT Avaz Televizyonu ekranlarından izleyicisiyle buluşmakta olan “Kültür Harmanı” Programı’na konuk olan Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sanayici – İşadamı M. Zeki BAYKAL, çekim ekibini Edirnekapı Fatih’te ki Vakıf Binası’nda ağırladı. Motif Vakfı’nın dünden uğine çalışmaları hakkında bilgiler veren BAYKAL, Vakfın 10 yıllık stratejik planı hakkında da açıklamalarda bulundu.

Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Gençlik ve Spor Kulübü bünyesinde halk oyunları eğitimi gören Motif’li gençleri çalışma salonunda ziyaret eden Kültür Harmanı çekim ekibi gençlerle hoş sohbetlerde bulundu.

MOTİF, TRT Müzik “Ezgi Şöleni” Programında...

Türk Halk Müziği’nin iki usta ismi TRT Müzik ekranlarında Ezgi Şöleni programı ile türküsölenlerle buluşmaya devam ediyor. Belkıs AKKALE ve İzzet ALTINMEŞE’nin zengin birikimi ve usta yorumu ile ekranları şenlendiren Ezgi Şöleni programında, Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Gençlik ve Spor Kulübü’nün halk oyunları ekipleri de yer alıyor. Her hafta farklı bir yöremizin halk oyunlarını ekrana taşıyan Motif’li gençlerin sergiledikleri performanslar, izleyicilerden büyük ilgi görüyor. Her hafta Salı günleri 21.00 - 22.30 saatleri arasında TRT Müzik kanalında, Ezgi Şöleni’nde buluşmak dileğiyle.

Motif, İstanbul İl Birincisi Oldu

Türkiye Halk Oyunları Federasyonu (THOF) tarafından düzenlenen 2012 yılı Kulüpler Arası Halk Oyunları Yarışması 10-11 Mart 2012 tarihlerinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Spor A.Ş. Fatih Spor Kompleksi'nde gerçekleşti. Yarışmaya, Büyükler Düzenlemeli Dal'da Şırnak Yöresi Halk Oyunları Ekibi ve Düzenlemesiz Dal'da Diyarbakır Yöresi Halk Oyunları Ekibi ile katılan Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Gençlik ve Spor Kulübü Düzenlemesiz Dal'da Diyarbakır Yöresi Halk Oyunları Ekibi ile İstanbul İl Birincisi oldu. Diyarbakır ve Şırnak Yöresi Halk Oyunları Ekiplerimizde görev alan dansçılarımızı ve eğitimlerimizi Ahmet ALMAS, Cemal GÜREL ve Emrah KAYCI'yı başarılarından dolayı kutlar, Motif Ailesi bireyleri olarak başarılarının daim olmasını dileriz.

MOTİF, Doğu'dan İstanbul'a Kadın Eli Sergisi Açılışında...

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kadın Koordinasyon Merkezi ve GAP İdaresi Çok Amaçlı Toplum Merkezleri'nin (ÇATOM) ortak çalışmasıyla geleneksel olarak düzenlenen "Doğu'dan İstanbul'a Kadın Eli Sergisi" açılışına Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Gençlik ve Spor Kulübü Halk Oyunları Ekipleri davetli olarak katıldı.

Sultanahmet Meydanı'nda gerçekleşen organizasyonda Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Gençlik ve Spor Kulübü'nün sergilemiş olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine ait halk oyunları çeşitlemesi izleyicilerden büyük ilgi gördü.

Lava

Aşkın enerjisi

Çuhacı Han Sokak No:20 Kapalıçarşı - İSTANBUL / TÜRKİYE
Tel: +90 (212) 519 51 42 (3 Hat) Fax: +90 (212) 522 72 31
www.ekoljewellery.com.tr • info@ekoljewellery.com.tr

ΕΚΟΛ

Fatura

İrsaliye

Antetli Kağıt

Kartvizit

Tahsilat Makbuzu

Gider Pusulası

Davetiye

Etiket

Katalog

Broşür

El ilanı

Afiş

Takvim

İnsert

vb...

İshak Pınarbaş

Ofset & Tipo Matbaa

Rami Kışla Caddesi
Topçular İş Merkezi
No. 88/192 34055
Topçular - İstanbul
T. 0212 567 567 1
F. 0212 544 294 6
info@ishakpinarbas.com

